

VLADA CRNE GORE
Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

Izvještaj
o sprovođenju Plana aktivnosti za
postizanje rodne ravnopravnosti (2103-
2017) za 2013. godinu

Podgorica, mart 2014. godine

I Uvod

Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 24. januara 2013. godine, usvojila Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori (2013-2017) sa Programom sprovođenja za 2013-2014. godinu. Plan aktivnosti (u daljem tekstu:PAPRR) predstavlja razvojni dokument za implementaciju politike rodne ravnopravnosti, zasnovan je na međunarodnim i domaćim pravnim izvorima koji tretiraju pitanje rodne ravnopravnosti. Rodnu politiku nemoguće je odvojiti od jednakog priznavanja, uživanja i zaštite ljudskih prava, realizacije socijalne pravde, socijalne inkluzije i postizanja održivog razvoja. Rodna ravnopravnost, kako na zakonskom, političkom tako i na nivou stvarnosti je nužna pretpostavka koja Crnu Goru približava evropskim integracijama i krugu zemalja Evropske Unije, ali i ispunjavanju postojećih obaveza kao države članice Ujedinjenih nacija i Savjeta Evrope.

PAPRR je profilisan tako da se idejno, politički i pravno uklapa u sistem Crne Gore i donosi za period od četiri godine za oblasti definisane Pekinškom deklaracijom i Planom za akciju. Od 12 kritičnih oblasti u kojima je najizraženija rodna neravnopravnost u Pekinškoj deklaraciji, Crna Gora se opredijelila za devet oblasti u kojima namjerava u narednom vremenskom periodu da djeluje u cilju postizanja rodne ravnopravnosti. Ove oblasti su odabrane kao najznačajnije u javnoj raspravi koja je prethodila formulaciji PAPRR-a. Radi se o sledećim oblastima: ***Unaprjeđenje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti, rodno osjetljivo vaspitanje i obrazovanje, rodna ravnopravnost u ekonomiji, rodno osjetljiva zdravstvena zaštita, rodno zasnovano nasilje, mediji i kultura, ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu, međunarodna politika i saradnja i institucionalni mehanizmi za primjenu rodne ravnopravnosti.*** U svakoj oblasti je određen strateški cilj, podciljevi, kao i mjere koje treba preduzeti da bi se cilj ispunio, kao i indikatori – pokazatelji u kojoj je mjeri realizovana predviđena aktivnost. Određeni su i nosioci odgovornosti, partneri i vremenski period realizacije.

Izveštaj sadrži ocjenu stanja rodne ravnopravnosti u navedenim oblastima, rezultate sprovedenih mjera i preporuke kako unaprijediti uvođenje principa rodne ravnopravnosti u cilju postizanja ravnopravnosti žena i muškaraca. Izveštaj je zasnovan na izvještajima o preduzetim mjerama koje su dostavila ministarstva i organi uprave prepoznati kao nosioci aktivnosti. Aktivnosti su realizovane iz budžetskih sredstava nosioca aktivnosti, kao i iz donacija.

II Ocjena stanja i realizovane aktivnosti

1. Unaprijeđenje ljudskih prava i rodne ravnopravnosti

Strateški cilj: Uspostavljanje društva jednakih mogućnosti i eliminisanje svih oblika diskriminacije po osnovu pola

1.1. Unaprijeđena ljudska prava žena dosljednim sprovođenjem međunarodnih instrumenata za njihovu zaštitu

1.1.1. Redovno izvještavati međunarodne organizacije o sprovođenju međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava žena

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava (Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti) (u daljem tekstu: MLJMP - ORR) u saradnji sa: Ministarstvima i organima državne uprave, Organima lokalne samouprave, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, nevladinim organizacijama.

Vremenski okvir: Kontinuirano.

Crna Gora je sukcesorskim postupkom pristupila Konvenciji o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW).

Na osnovu člana 18 Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, države potpisnice se obavezuju da dostavljaju Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija izvještaj o zakonodavnim, sudskim, administrativnim i drugim mjerama koje su usvojile kako bi sprovele odredbe ove Konvencije, kao i pomaci koji su učinjeni, u roku od jedne godine nakon stupanja na snagu Konvencije, a poslije toga, najmanje svake četiri godine. Inicijalni izvještaj o sprovođenju Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) Crne Gore predat je Komitetu za CEDAW maja 2010. godine, a razmatran na 1002. i 1003. sastanku, 6. oktobra 2011. godine (CEDAW/C/SR.1002 and 1003).

Komitet je pohvalio Crnu Goru za napore na izradi Inicijalnog izvještaja, koji je bio detaljan i načelno pratio smjernice Komiteta za njegovu pripremu. Takođe je pozdravio usvajanje više propisa usmjerenih na eliminaciji diskriminacije nad ženama, koje je Crna Gora donijela u međuvremenu, od stupanja na snagu Konvencije (Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, izmjenama Krivičnog zakonika i dr.), kao i uspostavljanje različitih institucionalnih mehanizama i politika za unaprijeđenje prava žena.

U roku do dvije godine, Komitet je zatražio dostavljanje informacije o primjeni preporuka sadržanih u paragrafima 19 do 23 koje se odnose na nasilje nad ženama, trgovinu ljudima i iskorišćavanje za prostituciju, te učestvovanje u društvenom i političkom životu.

S obzirom na obavezu dostavljanja pomenutog Izvještaja CEDAW Komitetu do kraja 2013. godine, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u saradnji sa resorima (Ministarstvo prosvjete i Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima) pripremila odgovore na preporuke 19 do 23.

Izvještaji su blagovremeno dostavljeni relevantnim međunarodnim organizacijama-

Status mjere: realizovano.

1.1.2. Nastaviti sprovođenje edukacija za nosioce pravosudnih funkcija na temu primjene međunarodnih i domaćih standarda za unaprjeđenje prava žena u okviru Programa obuke nosilaca pravosudnih funkcija

Nosioci aktivnosti: MLJMP-ORR u saradnji sa: Centrom za edukaciju nosilaca pravosudnih funkcija, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda

Vremenski okvir: dva seminara 2013 i dva seminara 2014.

Cilj mjere je jačanje kapaciteta sudija i tužioca/tužiteljki u svrhu efikasnije implementacije međunarodnog i nacionalnog zakonodavstva koje se odnosi na rodno zasnovanu diskriminaciju.

MLJMP-ORR u saradnji sa Centrom za edukaciju nosilaca pravosudnih funkcija organizovalo je seminar na temu „Rodna ravnopravnost – domaći i međunarodni okvir“ za nosioce pravosudnih funkcija. Ovaj seminar je bio nastavak aktivnosti započelih u prethodnom periodu u okviru kojih su organizovani seminari za usavršavanje teorijskih i praktičnih znanja nosilaca pravosudnih funkcija u Crnoj Gori o pitanjima rodne ravnopravnosti i primjeni Zakona o rodnoj ravnopravnosti i drugih antidiskriminacionih zakona u praksi.

Tokom maja i juna 2013. godine, održane su *tri radionice za sudije, tužioce i sudije osnovnih sudova i organa za prekršaje*, koje su imale za cilj da podrže izgradnju kapaciteta institucija da primjenjuju Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i prateći Protokol o postupanju institucija.¹

Ove aktivnosti nastaviće se i u 2014. godini.

Status mjere: realizovano

1.1.3. Organizovati obuku za advokate na temu primjene međunarodnog i domaćeg zakonodavstva iz oblasti zaštite prava žena

Nosioci aktivnosti: MLJMP-ORR u saradnji sa Advokatskom komorom, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda

Vremenski okvir: III kvartal 2013.

U organizaciji MLJMP, uz finansijsku podršku UNWOMEN, organizovana su *dva seminara za advokate/kinje na temu „Rodna ravnopravnost“*. Prvi seminar organizovan je u Budvi (broj polaznika 23), dok je drugi održan u Bijelom Polju (broj polaznika 19).

Status mjere: realizovano

1.2. Osigurana primjena antidiskriminacionog zakonodavstva uz procjenu učinka, kvaliteta i stepena primjene zakonskih propisa

1.2.1. Prikupiti podatke o slučajevima diskriminacije po osnovu pola i njihovim ishodima

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, pravosuđem, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

1.2.2. Sprovesti istraživanje o poznavanju i stepenu primjene Zakona o rodnoj ravnopravnosti u državnim organima i ustanovama

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, ministarstvima i organima državne uprave

¹ Aktivnost iz IPA 2010 Programa za rodnu ravnopravnost

Vremenski okvir: III kvartal 2013.

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore uz finansijsku podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava i UNDP-a u Crnoj Gori sproveo je drugo istraživanje u vezi sa nivoom znanja državnih službenika u 70 institucija u Crnoj Gori o ravnopravnosti polova i nivoa implementacije Zakona o rodnoj ravnopravnosti u tim institucijama. Ovo istraživanje je veoma važno ne samo kao instrument za praćenje rodni politika, već i kao alat za podizanje nivoa znanja poslanika i stručnjaka koji rade u ministarstvima u odnosu na ovu oblast.

Prije tri godine, isti partneri radili su slično istraživanje koje je rezultiralo konkretnim preporukama u vezi sa sprovođenjem Zakona i plana za unaprjeđenje znanja državnih službenika u ovoj oblasti. Istraživanje koje je planirano za ovu godinu ima za cilj da se procijeni stepen implementacije Zakona i znanja državnih službenika, koristeći više sofisticirane metode istraživanja i imajući u vidu promjene zakonodavnog okvira (novi zakoni koji regulišu pojedine aspekte rodne ravnopravnosti). Rezultati istraživanja biće objavljeni u martu 2014. godine.

Status mjere: Realizovano

1.2.3. Organizovati kampanju upoznavanja javnosti sa antidiskriminacionim zakonodavstvom i mehanizmima zaštite od diskriminacije po osnovu pola

Nocioci aktivnosti: MLJMP u saradnji sa: Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: III kvartal 2013.

MLJMP je, u cilju osiguranja primjene antidiskriminacionog zakonodavstva uz procjenu učinka, kvaliteta i stepena primjene zakonskih propisa, sprovelo kampanju pod nazivom „Podržavam, poštujem, štitim, zastupam čovjeka“.

Status mjere: realizovano

1.2.4. Obilježavati Međunarodni dan žena 8. Mart

Nocioci aktivnosti: MLJMP-ORR u saradnji sa ministarstvima i organima državne uprave, organima lokalne samouprave, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizovalo je konferenciju za medije povodom obilježavanja 8. marta Međunarodnog dana žena. Na konferenciji su govorili ministar za ljudska i manjinska prava, stalni koordinator sistema Ujedinjenih Nacija u Crnoj Gori i predstavnica UNHCR-a u Crnoj Gori.

Status mjere: Realizovano

1.3. Načelo rodne ravnopravnosti integrisano u izradu i primjenu svih nacionalnih politika (programa i strategija) i djelovanja državnih tijela

1.3.1. Prilikom izrade i primjene svih nacionalnih politika(programa i strategija) uključiti segment rodne ravnopravnosti

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa ministarstvima i organima državne uprave

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

1.3.2. Nastaviti i osnažiti upotrebu rodno senzitivnog jezika u nacionalnim dokumentima, državnim organima i medijima

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa ministarstvima i organima državne uprave, nevladinim organizacijama, medijima

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštitniku/ici ljudskih prava i sloboda u svojim odredbama koristi rodno senzitivni jezik.

Vremenski okvir: Kontinuirano

*Status mjere: **djelimično realizovano***

1.3.3. Inicirati povećanje finansijskih sredstava iz budžeta Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću za implementaciju projekata NVO u skladu sa PAPRR-om i kao posebnu oblast definisati rodnu ravnopravnost i nasilje u porodici

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa Komisijom za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, nevladinim organizacijama

Još uvijek se Zakon o NVO u djelu finansiranja ne primjenjuje. Iz tog razloga oblast rodne ravnopravnosti nije posebno definisana kao prioritetna oblast za finansiranje.

Vremenski okvir: 2013.

Status mjere: Nije realizovano

1.4. Unaprijeđeno znanje o ljudskim pravima žena i rodnoj ravnopravnosti u državnoj upravi

1.4.1. Organizovati obuke o rodnoj ravnopravnosti za državne službenike/ce

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Uprava za kadrove u saradnji sa nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Dva godišnje

Kako bi se unaprijedilo znanje o ljudskim pravima žena i rodnoj ravnopravnosti u državnoj upravi, za direktore osnovnih škola sa područja opština Bijelo Polje i Berane u saradnji sa Upravom za kadrove, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava održalo je seminar na temu „Rodna ravnopravnost“, na kojem je bilo prisutno 13 učesnika/ca.

Ženska NVO Udruženje za razvoj civilnog društva Bijelo Polje sprovodi program „Demokratija i rodna ravnopravnost“. U novembru i decembru je realizovala seminare za 30 žena iz političkih partija i državnih organa u opštini Rožaje i Plav. Aktivnosti se nastavljaju u 2014. kada će biti sproveden identičan program u opštinama Bijelo Polje i Berane.

Cilj projekta je doprinos osnaživanju žena na sjeveroistoku CG. Preciznije, projektom će biti podržane žene iz RO, PL, AN, BA i BP za zajedničku akciju i ravnopravno učešće u procesu donošenja odluka u političkom i javnom životu.

Glavna ideja je da se utiče na smanjenje postojećih prepreka i stereotipa koji dovode do nejednakog učešća muškaraca i žena, a sve u cilju poboljšanja prava i sloboda žena u politici.

*Status mjere: **Realizovano***

1.4.2. Organizovati obuke za specifične teme koje se tiču unaprijeđenja ljudskih prava žena

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Uprava za kadrove u saradnji sa: nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Dva godišnje
Status mjere: Nije realizovano

1.5. Unaprijeđen društveni položaj žena pripadnica posebno osjetljivih grupa: žene sa invaliditetom, pripadnice nacionalnih manjina (posebno RE), žene u ruralnim područjima, samohrane majke, žene starije dobi, raseljene žene i izbjeglice

1.5.1. Obilježavati Međunarodni dan osoba sa invaliditetom sa posebnim akcentom na žene i organizovati okrugle stolove/konferencije o ljudskim pravima žena sa invaliditetom

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: Jednom godišnje

U organizaciji sistema Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori na Trgu Republike u Podgorici 10. oktobra 2013. god. obilježen je Međunarodni dan ljudskih prava izvođenjem performansa „Power Walk“. Sudeći po Univerzalnoj deklaraciji o pravima čovjeka reklo bi se da svi uživamo ista prava, međutim u svakodnevnom životu ljudska prava ne uživaju svi. Vježba „Power Walk“ ilustruje raskorak u mogućnostima sa različitim životnim okolnostima da uživaju ljudska prava. Vježba je okupila poznate ličnosti iz javnog života, Vlade, diplomatskih predstavništava, muzičke industrije, medija i NVO sektora. Svi učesnici performansa su imali predodređene uloge: izbjeglice, zvaničnici Vlade, nezaposlene žene iz ruralnih predjela, predstavnici manjinskih grupa, azilanti, predstavnici NVO, osobe sa invaliditetom, itd. Učesnici su na početku krenuli sa iste tačke što simbolizuje prava garantovana Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima. Tokom vježbe, postavljana su pitanja na koja su učesnici reagovali tako što bi iskoračili svaki put kada bi imali neko pravo pomenuto pitanjem. Na primjer: „Mogu da izrazim svoje mišljenje i utičem na donošenje odluka u svojoj porodici“, „Ne mogu da priuštim privatno liječenje“, „Posjedujem mobilni telefon“. Na kraju vježbe, nakon 20 pitanja, neki učesnici su ostali u pozadini, neki su bili u sredini i samo pojedini su stigli do kraja. Različitost pozicija je jasno pokazala razlike u pristupu ljudskim pravima kod različitih grupa u društvu.²

Status mjere: Djelimično relizovana

1.5.2. Organizovati okrugle stolove/konferencije o ljudskim pravima žena pripadnica nacionalnih manjina, naročito RE populacije

Nocioci aktivnosti: MLJMP-ORR u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: jednom godišnje

U cilju unapređenja društvenog položaja Romkinja i Egipćanki Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Centrom za romske inicijative organizovalo je u Podgorici okrugli sto na temu „Zakonski mehanizmi u borbi protiv prisilnih i ugovorenih dječijih brakova“ na kojem su prisustvovali predstavnici/ce Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Uprave policije, Tužilaštva, Suda, centara za socijalni rad kao i predstavnice

² Aktivnost iz IPA 2010 Programa za rodnu ravnopravnost koji sprovodi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Delegacija EU u Crnoj Gori i Kancelarija UNDP-a u Crnoj Gori.

ženskih nevladinih organizacija koje se bave pitanjem položaja Romkinja i Egipćanki u Crnoj Gori. Broj učesnika/ca seminara – 20 učesnika/ca.

Status mjere: Realizovano

2. Rodno osjetljivo vaspitanje i obrazovanje

Strateški cilj: Uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja na svim nivoima obrazovanja

2.1. Programi rodne ravnopravnosti uvedeni u cjelokupni sistem obrazovanja s posebnim naglaskom na mirno rješavanje sukoba i suzbijanje svakog oblika rasne diskriminacije

2.1.1. Izraditi curriculum za uvođenje međupredmetnog programa o rodnoj ravnopravnosti u osnovnim školama

Nosioci aktivnosti: Zavod za školstvo, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva u saradnji sa: Ministarstvom prosvjete, MLJMP (ORR)

Vremenski okvir: IV kvartal 2013.

Status mjere: Nije realizovano

2.1.2. Organizovati radionicu za pisanje priručnika za nastavnike/ce i uključiti nastavnike/ce različitih predmeta

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava (Odjeljenje za rodnu ravnopravnost), Zavod za školstvo u saradnji sa: Ministarstvom prosvjete

Vremenski okvir: IV kvartal 2013.

Status mjere: Nije realizovano

2.1.4. Pripremiti udžbenik za Građansko obrazovanje – izborni predmet u Gimnaziji

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa: vaspitno-obrazovnim ustanovama, akademskom zajednicama, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: III kvartal 2013.

Kao izborni predmet u Gimnaziji uveden je dva puta sedmično predmet *Građansko obrazovanje*. Ukupan broj učenika u školskoj 2012/2013 koji su uzeli taj predmet kao izborni, iznosio je 2778. Godišnji broj realizovanih časova je 143.

Status mjere: Realizovano

2.1.5. Organizovati seminare na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja o rodnoj ravnopravnosti, spriječavanju svih oblika nasilja (nad djecom, ženama, nasilje u porodici, incestu i itd.)

Nosioci aktivnosti: Zavod za školstvo, Ministarstvo prosvjete, MLJMP – ORR, Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa: vaspitno-obrazovnim ustanovama, Zavodom za zbrinjavanje izbjeglica, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: kontinuirano

U cilju edukacije zaposlenih u obrazovnom sistemu u toku 2013. realizovana su dva seminara za nastavnike građanskog vaspitanja i obrazovanja i to „Kultura ljudskih prava“ na kom je bilo prisutno 44 učesnika/ca i „Propusnica za demokratiju“ – podrška nastavnicima u pripremi učenika/ca za aktivno građanstvo kojem je prisustvovalo 21

učesnik/ca. Održan je i seminar za izborni predmet – *Istraživanje humanitarnog prava*, kao i *Regionalna humanitarna akademija*.

Status mjere: realizovano

2.1.6. Uraditi analizu nastavnih programa sa preporukama koje se odnose na rodnu ravnopravnost

Nocioci aktivnosti: Zavod za školstvo, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa: Ministarstvom prosvjete, MLJMP – ORR, akademskom zajednicom, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: III kvartal 2013. i III kvartal 2014.

Izvršena je analiza programa obrazovanja za osposobljavanje za zanimanja koji su usvojeni u 2013. godini i utvrđeno je da su u cjelosti ispoštovani principi rodne ravnopravnosti. Takođe, urađena je analiza priručnika za Organsku proizvodnju i priručnika za Inkluziju u stručnom obrazovanju u Crnoj Gori kojom je utvrđeno da je u velikoj mjeri integrisan rodni pristup u ovim priručnicima.

Status mjere: realizovano

2.1.7. Uraditi analizu udžbenika osnovnih i srednjih škola s aspekta rodne ravnopravnosti te donijeti preporuke

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa: MLJMP (ORR), akademskom zajednicom, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: III kvartal 2013 – II kvartal 2014

Status mjere: Nije realizovano

2.1.8. Organizovati prezentaciju sprovedenih istraživanja o zastupljenosti rodne ravnopravnosti u obrazovnom sistemu

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa: MLJMP (ORR), akademskom zajednicom, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: Nakon realizacije istraživanja

Status mjere: Nije realizovano

2.2. Zaposleni u obrazovnom sistemu edukovani o rodnoj ravnopravnosti

2.2.1. Organizovati obuku nastavnika/ca za izvođenje nastave izbornih predmeta Građansko obrazovanje i Zdravi stilovi života

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Ministarstvo zdravlja, Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa: MLJMP - ORR, vaspitno-obrazovnim ustanovama, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Što se tiče aktivnosti koje je Ministarstvo prosvjete sprovelo u cilju ostvarivanja Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti, u vezi sa uvođenjem rodne ravnopravnosti u cjelokupni obrazovni sistem u toku 2013. izrađen je *priručnik za nastavnike na predmetu „Zdravi stilovi života“* u kom je obrađeno i pitanje rodne ravnopravnosti. Tokom 2014. godine nastaviće se sa edukacijom nastavnika građanskog vaspitanja i obrazovanja kao i integracijom principa rodne ravnopravnosti u obrazovnim sistemima. U toku 2013. godine realizovano dvije obuke za nastavnike,; 40 polaznika.

Status mjere: Realizovano

2.2.2. Organizovati obuku nastavnika/ca za sprovođenje programa profesionalne orijentacije

Nosioci aktivnosti: Zavod za školstvo u saradnji sa: Ministarstvom prosvjete, Centrom za stručno obrazovanje, vaspitno-obrazovnim ustanovama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

2.3. Postignut rodni balans u izboru profesija u srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama

2.3.1. Izraditi i sprovesti program profesionalne orijentacije na nivou srednjeg i visokog obrazovanja

Nosioci aktivnosti: Zavod za školstvo, univerziteti, vaspitno-obrazovne ustanove u saradnji sa: Zavodom za zapošljavanje, međunarodnim organizacijama, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

2.3.2. Podsticati žene i muškarce da se obrazuju za profesije u kojima nijesu tradicionalno zastupljeni

Nosioci aktivnosti: Zavod za školstvo, univerziteti, vaspitno-obrazovne ustanove u saradnji sa: MLJMP – ORR, medijima

Vremenski okvir: Kontinuirano

Kako bi se postigao rodni balans u izboru profesija u srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama i potsticale žene i muškarci da se obrazuju za profesije u kojima nisu tradicionalno zastupljeni Centar za stručno obrazovanje je u prvoj polovini 2013. godine organizovao i realizovao manifestaciju „XII Dani obrazovanja i učenja odraslih“ od 27. maja do 05. juna 2013. godine u okviru koje su organizovana tri okrugla stola na temu „Značaj obrazovanja odraslih za lični, ekonomski i društveni razvoj“ u Podgorici, Mojkovcu i Budvi. Cilj okruglih stolova je bio upoznavanje učesnika/ca sa ulogom koju ima obrazovanje i učenje odraslih za lični, ekonomski i društveni razvoj, sa posebnim aspektom na njegovu ulogu u postizanju rodne ravnopravnosti i smanjenju siromaštva. Ukazano je da sistematsko planiranje razvoja ljudskih resursa i investiranje u njihovo obrazovanje i usavršavanje ne predstavlja potrošnju, već investiciju za budućnost.

Kako bi se definisao i organizovao rad „romskih asistenata/kinja“ i medijatora/ki kao podrška učenicima/cama RE populacije sprovode se redovni programi predškolskog vaspitanja i obrazovanja (224 djece RE populacije), poludnevni boravak (prosječno 80 djece RE populacije).

Status mjere: Realizovano

2.4. Povećan nivo obrazovanja i uključenost RE populacije i pripadnica drugih isključenih grupa u obrazovni sistem

2.4.1. Izraditi analizu uključivanja i pohađanja nastave pripadnica isključenih grupa u obrazovni sistem (posebno Romkinja i Egipdanki, izbjeglica i raseljenih lica)

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete u saradnji sa: Zavodom za školstvo, Centrom za stručno obrazovanje, Zavodom za zbrinjavanje izbjeglica, MLJMP (ORR), Zavodom za statistiku, Institutom za socijalnu inkluziju

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

2.4.2. Definirati i organizovati rad „romskih asistenata/kinja“ i medijatora/ki kao podrška učenicima/cama RE populacije

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, MLJMP u saradnji sa: Centrom za stručno obrazovanje, Institutom za socijalnu inkluziju, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: II kvartal 2013.

U okviru projekta „Servisi inkluzivnog obrazovanja“ radilo se na *prevenciji napuštanja školovanja* kroz razvoj mehanizama detekcije i case management u 8 škola (4 u Podgorici, 2 u Nikšiću, po jedna u Tivtu i Beranama). *Urađen je opis posla RE medijatora, 7 obuka za 168 direktora, nastavnika, stručnih saradnika, Priručnik za profesionalce (nastavnike, stručne saradnike, direktore, RE asistente) i zainteresovane za sprečavanje napuštanja školovanja.*

Takođe, razvijene su *rodno senzitivne baze podataka za učenike u stručnom obrazovanju po opštinama, školama, smjeru, nastavnom jeziku i razredu.*

Ministarstvo prosvjete u okviru MEIS-a, podake o učenicima/cama ažurira i po polnoj strukturi učenika/ca.

U toku 2013. Zavod za školstvo je u saradnji sa REF-om je realizovao sljedeće:

Radionice sa majkama iz kampa:

- Radionice na temu ranog dječjeg razvoja se organizuju jednom nedjeljno- 39 radionica
- u prosjeku 20 učesnica;
- Radionice na temu opismenjavanja koje se organizuju jednom nedjeljno- 41 radionica - u prosjeku 18 učesnica:

Radionice sa djevojkama:

- Radionice na temu ranog dječjeg razvoja - jednom nedjeljno - 39 radionica- u prosjeku 15 učesnica;
- radionice na temu opismenjavanja - jednom nedjeljno - 41 radionica - u prosjeku 15 učesnica. Medijatori su angažovani u školama, a na radionica je angažovano 5 osoba.

Status mjere: Realizovano

2.4.3. Razviti rodno senzitivne baze podataka na svim nivoima obrazovanja, sa posebnim osvrtom na RE populaciju

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete u saradnji sa: Zavodom za školstvo, Zavodom za statistiku, Centrom za stručno obrazovanje, vaspitno-obrazovnim ustanovama, Zavodom za zbrinjavanje izbjeglica, Institutom za socijalnu inkluziju

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

2.4.4. Organizovati kontinuirane radionice, tribine i seminare sa romskim i egipćanskim roditeljima o važnosti obrazovanja djevojčica

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava (Odjeljenje za rodnu ravnopravnost) u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: Dva puta godišnje

Status mjere: Nije realizovano

2.4.5 Organizovati kampanje u cilju ohrabririvanja što većeg broja Romkinja i Egipćanki za upis u vrtić, osnovne, srednje škole i fakultet

Nocioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Ministarstvom prosvjete, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

2.5. Povećana informatička pismenost žena, posebno pripadnica RE populacije, žena na selu i drugih teže zapošljivih kategorija

2.5.1. Organizovati informatičku edukaciju za pripadnice RE populacije, žene izbjeglice i raseljena lica

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, Centar za stručno obrazovanje, Zavod za zbrinjavanje izbjeglica u saradnji sa: MLJMP (ORR)

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

2.5.2. Organizovati informatičku edukaciju žena iz teže zapošljivih kategorija

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa: Zavodom za zapošljavanje, MLJMP (ORR), nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Sprovodeći projekat „Jačanje socio-ekonomskih prava žena“, koji je podržan od strane UN WOMEN, Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava organizovalo je obuku za rad na računarima za teže zapošljive kategorije žena iz opštine Budva koje su izabrane sa liste Zavoda za zapošljavanje iz Budve.

Status mjere: Realizovano

2.5.3. Izraditi i primijeniti standard zanimanja i programa obuke za socijalnu inkluziju

Nocioci aktivnosti: Zavod za zapošljavanje, Centar za stručno obrazovanje u saradnji sa: nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

2.6. Podsticati uvođenje rodnih studija u visokoškolskim ustanovama

2.6.2. Sprovesti analizu o primjeni rodno senzitivnog jezika u službenim evidencijama (diplome, certifikati, uvjerenja, potvrde i sl.).

Nocioci aktivnosti: ustanove visokog obrazovanja, Ministarstvo prosvjete u saradnji sa: MLJMP (ORR), nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: IV kvartal 2013 - III kvartal 2014.

Status mjere: Nije realizovano

2.6.3. Organizovati seminare i radionice za studente/tkinje o rodnoj ravnopravnosti

Nocioci aktivnosti: ustanove visokog obrazovanja, studentske organizacije u saradnji sa MLJMP (ORR), nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama
Vremenski okvir: Dva godišnje
Status mjere: Nije realizovano

2.6.4. Sprovesti analizu programa sa stanovišta zastupljenosti rodno senzitivnog jezika i uvođenje standarda rodno senzitivnog jezika u nastavne programe

Nocioci aktivnosti: ustanove visokog obrazovanja, relevantna tijela i službe u saradnji sa: MLJMP (ORR)
Vremenski okvir: Kontinuirano
Status mjere: Nije realizovano

2.6.5. Inicirati i podržavati istraživanja u prioritetoj oblasti Identitet (sva istraživanja koja se odnose na rodnu ravnopravnost)

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo nauke u saradnji sa: licenciranim naučno-istraživačkim ustanovama.

Vremenski okvir: Kontinuirano

Po osnovu Konkursa za sufinansiranje nacionalnih naučnoistraživačkih projekata iz 2011. godine odobren je za sufinansiranje projekat „Interakcija pravnih kultura i religija u srednjevjekovnim zetskim primorskim gradovima i njihov uticaj na identitet žene“ na period od 3 godine (2012-2014). Ukupni odobreni iznos sredstava za tri istraživačke godine je 16.231,05€. Projekat sufinasira Ministarstvo nauke u saradnji sa Ministarstvom kulture. Završena je prva istraživačka godina (01.04.2012.-31.03.2013.) za koju je bilo izdvojeno 4.869,31€ (MN 4.246,48€, MK 622,84€). Ministarstvo nauke je u 2013. godini, za drugu istraživačku godinu, uplatilo sredstva u iznosu od 990,00 € za materijalne troškove.

Status mjere: U toku je realizacija

2.7. Obezbijeđen ravnopravan položaj žena u sportu

2.7.1. Sprovesti analizu primjene politike rodne ravnopravnosti u oblasti sporta

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, Uprava za sport u saradnji sa: sportskim udruženjima

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

2.7.2. Povećati udio žena u upravljačkim strukturama sportskih saveza i organizacija

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, Uprava za sport u saradnji sa: sportskim udruženjima i organizacijama, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3. Rodna ravnopravnost u ekonomiji

Strateški cilj: Povećati zaposlenost žena i ukloniti sve oblike diskriminacije žena

na tržištu rada

3.1 Uskladiti nacionalno zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU za poglavlje 19 – Socijalna politika i zapošljavanje

3.1.1. Uskladiti nacionalno zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU za poglavlje 19 (Zakona o radu Crne Gore; Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti; Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom)

Nocioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Zavod za zapošljavanje, Ministarstvo prosvjete, MLJMP – ORR u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, sindikalnim organizacijama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

U cilju realizacije profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom i drugih teže zapošljivih lica, u Zavodu su, shodno Zakonu, obrazovane prvostepene, odnosno Drugostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju.

Predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava – Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti uključeni su u radne grupe za pregovaračka poglavlja 19 (Socijalna politika i zapošljavanje) i 23 (Pravosuđe i temeljna prava) i na ovaj način kroz skrininge prate uključivanje evropskih standarda rodne ravnopravnosti u nacionalno zakonodavstvo kao i integraciju rodne ravnopravnosti u proces pregovora o pristupanju EU. Na ovaj način vrši se i analiza usklađenosti domaćih propisa sa pravnom tekovinom EU iz oblasti rodne ravnopravnosti. Aktivnosti koje se odnose na usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU za poglavlje 19 su u toku. Očekuje se dostavljanje konačanog izvještaja sa bilateralnog sastanka za poglavlje 19 koji bi trebao da prikaže stepen usklađenosti zakonodavstva u dijelu koji se odnosi na rodnu ravnopravnost.

Status mjere: Realizovano

3.2. Smanjiti nezaposlenost

3.2.1. Kontinuirano prikupljati, objedinjavati i obrađivati statističke podake prema polu o zaposlenosti/nezaposlenosti na tržištu rada

Nocioci aktivnosti: Zavod za zapošljavanje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Zavod za statistiku u saradnji sa: MLJMP – ORR

Vremenski okvir: Kontinuirano

ZZZCG uređuje i ažurira nedjeljni, mjesečni i godišnji Statistički bilten. Statističke bilten čine statistički izvještaji koji su osnova za analiziranje kretanja nezaposlenosti i zapošljavanja na tržištu rada. U biltenu su prikazani podaci o registrovanoj nezaposlenosti, slobodnim radnim mjestima i zapošljavanju u Crnoj Gori. Podaci su u biltenima su razvrstani po polu.

Website Zavoda za zapošljavanje pruža informacije o aktivnostima ZZZCG, dešavanjima iz oblasti zapošljavanja i tržišta rada, zakonskim regulativama i pruža informacije nezaposlenima i poslodovacima o ponudi i tražnji na tržištu radne snage.

Anketa poslodavaca je redovna godišnja aktivnost ZZZCG čijom realizacijom se dobijaju iscrpni podaci o potrebama crnogorskih poslodavaca, o njihovim problemima u obezbjeđivanju potrebnih kadrova, kao i o situaciji na tržištu rada i zapošljavanju - mogućnostima i perspektivama zapošljavanja, viškovima, manjkovima i kvalitetu radne

snage, potrebnim zanimanjima, vještinama i kompetencijama, sezonskom zapošljavanju. Anketna poslodavaca za 2013. je završena i trenutno se radi obrada prikupljenih podataka.

Status mjere: Realizovano

3.2.2. Sprovođenje mjera aktivne politike zapošljavanja

Nocioci aktivnosti: Zavod za zapošljavanje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo finansija u saradnji sa: MLJMP – ORR, lokalne upravama, medijima
Vremenski okvir: Kontinuirano

Aktivna politika zapošljavanja (APZ) su planovi, programi i mjere usmjerene ka povećanju zaposlenosti, odnosno smanjenju nezaposlenosti.

U Centrima za informisanje i profesionalno savjetovanje (CIPS) korisnici (bez obzira na pol) imaju na raspolaganju informacije o oglašenim radnim mjestima, mogućnostima koje nudi Zavod (savjetovanje, programi zapošljavanja, osposobljavanja, poslodavcima, zanimanjima, školama i drugim obrazovnim organizacijama, stipendijama, itd).

U okviru profesionalne orijentacije realizuju se mjere profesionalnog informisanja, profesionalnog savjetovanja, profesionalne selekcije, kao i radioničarske i druge aktivnosti.

Profesionalnim informisanjem se obezbjeđuju objektivne i istinite informacije o obrazovanju i osposobljavanju, zanimanjima, mogućnostima zaposlenja, stipendijama itd. Profesionalnom informisanje se odvija kroz saradnju sa savjetnicima za evidenciju i posredovanje, održavanje informativnih seminara i informisanje putem medija i brošura.

Procesom direktnog individualnog profesionalnog informisanja u 2013. godini obuhvaćeno je 1.621 nezaposleno lice (od čega oko 60% čine žene).

Kroz proces individualnog profesionalnog savjetovanja prošla su 254 nezaposlena lica (od čega je oko 67% žena).

Informativno–motivacioni seminari (radionice) su programi namijenjeni svim nezaposlenim licima, a imaju svrhu da informišu nezaposlene o svim značajnim obilježjima tržišta rada i zapošljavanja, kao i da motivišu nezaposlene na aktivno traženje zaposlenja. U posmatranom periodu, 1.291 nezaposleno lice je koristilo usluge informativno motivacionih seminara. Na tim seminarima je bilo preko 63% žena.

Programi seminara za kategoriju neposredno zapošljivih lica prošlo je 198 nezaposlenih lica. Žene su obuhvaćene u procentu većem od 60%.

Programi obrazovanja i osposobljavanja odraslih u 2013. godini i programi osposobljavanja za rad na konkretnom radnom mjestu kojima se obezbjeđuje zapošljavanje učesnika programa na neodređeno vrijeme realizovani su za 600 nezaposlenih lica, od čega su 302 učesnika žene (50,33% svih učesnika).

Programom *Stimulisanja prvog zapošljavanja lica sa stečenim srednjim obrazovanjem* u 2013. godini je omogućeno da u radnom okruženju 300 lica sa evidencije Zavoda, III i IV stepena obrazovanja, bez radnog staža ili sa stažom u nižem nivou obrazovanja, steknu znanja i vještine potrebne za obavljanje poslova određenog zanimanja. Lica ženskog pola, u navedenom programu učestvuju sa 28,7% (86 lica).

U 2013. godini su realizovani programi javnih radova u kojima je bilo angažovano 1.013 nezaposlenih lica. Posmatrano prema polu, u programe javnih radova je uključeno 500 lica ženskog pola ili 49,36%.

Virtuelna preduzeća je program namijenjen onima koji žele da se obuče za rad u kompanijama, kao i nezaposlenim licima koja namjeravaju da osnuju sopstveno preduzeće. Virtuelna preduzeća vjernim simuliranjem poslovnog ambijenta

predstavljaju model poslovnog života i preduzetničkog svijeta, omogućavajući brzo i kvalitetno sticanje praktičnih znanja i vještina potrebnih za biznis. U posmatranom periodu je 14 lica završilo rad na ovom projektu, od čega je 10 osoba ženskog pola (71,43%).

U Zavodu se realizuje i projekat *Dodjela subvencija poslodavcima za nova zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima* u toku ljetnje turističke sezone koji ima za cilj podsticanje zapošljavanja domaće radne snage na sezonskim poslovima. U periodu od 1. juna do 30. septembra 2013. godine, angažovano je oko 2.000 nezaposlenih lica mladih od 25 godina, crnogorskih državljana. Oko 56% zaposlenih lica na sezonskim poslovima u okviru ovog projekta su pripadnice ženskog pola.

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom utvđene su određene mjere i podsticaji za njihovo efikasnije i brže zapošljavanje.

Mjere i podsticaji podrazumijevaju dodjeljivanje subvencija poslodavcima, koje se odnose na:

- bespovratna sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada za zapošljavanje lica sa invaliditetom;
- kreditna sredstva pod povoljnim uslovima za kupovinu mašina, opreme i alata potrebnog za zapošljavanje lica sa invaliditetom;
- učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta (pomagača u radu) lica sa invaliditetom;
- subvencije zarade lica sa invaliditetom koje zaposli.

Kada su u pitanju subvencije zarade, visina subvencije zavisi od procenta invaliditeta (za poslodavca koji zaposli lice sa najmanje 50% invaliditeta, subvencija zarade iznosi 75% od isplaćene bruto zarada za cijeli period zaposlenosti; za poslodavca koji zaposli lice sa invaliditetom manjim od 50%, subvencija iznosi: u prvoj godini 75%, u drugoj 60%, u trećoj i svakoj narednoj godini 50% od isplaćene bruto zarade).

Ako nezaposleno lice sa invaliditetom ima određene prepreke, manje ili veće i ne može se uključiti na tržište rada, ima pravo na uključivanje u mjere aktivne politike zapošljavanja, odnosno na programe profesionalne rehabilitacije. Nezaposleno lice sa invaliditetom, za vrijeme trajanja profesionalne rehabilitacije i uključivanja u mjeru aktivne politike zapošljavanja (obrazovanje i osposobljavanje odraslih), ima pravo na novčanu pomoć na ime troškova za prevoz, ishranu i slično, u visini od 15% od prosječne mjesečne zarade u Crnoj Gori.

U toku 2013. godine, prvostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju Područne jedinice Podgorica, razmatrala je 32 zahtjeva lica za priznavanje prava na uključivanje u mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije i utvrdila da ova lica ispunjavaju uslove za uključivanje u ove mjere. Od tog broja, žena je 18 ili 56,25%.

Savjetnik za profesionalnu rehabilitaciju Područne jedinice Podgorica je sa 30 lica – 22 teže zapošljiva lica (14 žena) i osam lica sa invaliditetom (4 žene), sačinio plan profesionalne rehabilitacije, kojim su opredijeljene mjere profesionalne rehabilitacije (nakon priznavanja prava, dva lica se nijesu uključila u mjere).

Na dan 31.12.2013. godine, ukupno 39 poslodavaca je ostvarivalo pravo na subvenciju zarade za 61 zaposleno lice sa invaliditetom (28 žena – 45,9%).

Zavod u kontinuitetu realizuje javni rad pod nazivom "Sunčana radionica" (izrada suvenira, čestitki, ukrasa i papirne galanterije) u cilju efikasnijeg i bržeg zapošljavanja lica sa invaliditetom, kao jednog od najtežih i dugoročnih problema sa kojima se

suočava naše društvo. U ovaj javni rad je uključeno 47 lica sa invaliditetom. Učešće žena u ovom javnom radu je 40,91%.

Građevinski radovi na objektu »Centar za integraciju teže zapošljivih lica« u Podgorici su završeni.

U programe obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje „frizer za žene“ uključene su i 2 polaznice koje su pripadnice RE populacije.

Na sezonskim poslovima je angažovano 17 pripadnika RE populacije, od kojih je 5 žena (29,41%).

Izveštaj o broju lica prema polu, koji su uključeni u aktivne politike za zapošljavanje

Status mjere: Realizovano

3.2.3. Provesti anketno istraživanje među ženama iz ruralnih sredina o njihovim potrebama i razlozima migracije

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, MLJMP (ORR) u saradnji sa: lokalnim upravama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Do kraja 2013.

Status mjere: Nije realizovano

3.2.4. Sprovoditi edukaciju žena na selu sa posebnim osvrtom na vlasništvo u domaćinstvu

Nosioci aktivnosti: MPRR, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, MLJMP – ORR u saradnji sa: lokalnim upravama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

➤ aprila 2013. godine organizovalo seminar za predstavnike/ce Savjetodavne službe u biljnoj proizvodnji i Službe za selekciju stoke Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja u Hotelu „Bianca“ u Kolašinu. Cilj seminara je bio da predstavnici/ce Savjetodavne službe u biljnoj proizvodnji i Službe za selekciju stoke ne samo prošire znanje o osnovama i teoriji rodne ravnopravnosti, te oblicima diskriminacije po osnovu roda/pola, već i o domaćoj regulativi i međunarodnim standardima, kao i programima za bolju zapošljivost žena sa sela, MIDAS, IPARD, ali i da čuju i upoznaju se sa iskustvima poljoprivrednica i izazovima sa kojima se susreću u obavljanju svoje djelatnosti. Broj polaznika ovog seminara je 25.

➤ u periodu od 3. do 6-og juna 2013 godine, ORR je organizovalo studijsku posjetu Republici Srpskoj za predstavnike/ce Savjetodavnih službi Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i žene poljoprivrednice sa ruralnih područja opština Bar, Kolašin, Mojkovac i Pljevlja koje se bave poljoprivredom. Delegacija Crne Gore brojala je 12 članova, od kojih su 3 predstavnika bila iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava, dvije predstavnice Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i 7 žena sa ruralnih područja.

➤ MLJMP (ORR) uz podršku UNWOMEN u okviru istoimenog projekta objavilo je publikaciju „Program za bolju zapošljivost žena u ruralnim područjima Crne Gore 2013-2016.“ koji ima za cilj da definiše prioritetne ciljeve, mjere i aktivnosti koje će voditi većoj i kvalitetnijoj ekonomskoj participaciji žena u ruralnim područjima, te omogućiti više prihode i kvalitetnije uslove života ovog dijela populacije. Ekonomski snažnije i aktivnije žene neophodan su preduslov ruralnog razvoja i ukupnog održivog razvoja Crne Gore.

Status mjere: Realizovano

3.2.5. Aktivno sprovoditi mjere za suzbijanje sive ekonomije i „rada na crno“ uz rodno osjetljivu statistiku

Nosioci aktivnosti: Uprava za inspekcijske poslove u saradnji sa: Ministarstvom finansija, Ministarstvom ekonomije, sindikalnim organizacijama, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.2.6. Uvođenje poreskih olakšica i beneficija za poslodavce koji zapošljavaju žene iz posebno ranjivih grupa (samohrane majke, žene starije dobi, žene RE populacije, žene izbjeglice i raseljena lica)

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo finansija u saradnji sa: MLJMP(ORR), nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.3 Eliminirati diskriminaciju žena na tržištu rada

3.3.1. Obuka inspektora rada i sudija zaduženih za praćenje i kontrolu primjene Zakona o radu, Zakona o zabrani diskriminacije i drugih zakona

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Uprava za inspekcijske poslove u saradnji sa: sindikalnim organizacijama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

U organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava, a uz finansijsku podršku UNWOMEN, održan je seminar za inspekciju rada i inspekciju zaštite na radu na temu „Vođenje statističkih podataka razvrstanih po polu u inspekciji rada i zaštite na radu“ na kojem je bilo prisutno 20 učesnika/ca. Takođe, MLJMP uz finansijsku podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, nastavilo je edukaciju inspektora iz svih oblasti inspekcijskog nadzora kroz seminare i radionice iz oblasti prepoznavanja i pružanja zaštite od diskriminacije.

Status mjere: Realizovano

3.3.2. Kontinuirano prikupljati, objedinjavati i obrađivati statističke podake po polu o diskriminaciji žena na tržištu rada

Nosioci aktivnosti: Uprava za inspekcijske poslove, MLJMP – ORR u saradnji sa: pravosuđem, Agencijom za mirno rješavanje sporova, sindikalnim organizacijama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.3.3 Izvještavati o sprovođenju ciljanih kontrola od strane inspekcije rada

Nosioci aktivnosti: Uprava za inspekcijske poslove u saradnji sa: sindikalnim organizacijama, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.3.4. Sprovođenje kampanje sa ciljem uklanjanja kulturnih i društvenih barijera i postizanja jednakih mogućnosti rada u svim sektorima

Nosioci aktivnosti: MLJMP – ORR, Zavod za zapošljavanje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Centar za stručno obrazovanje, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo nauke, Direkcija za mala i srednja preduzeća u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, sindikalnim organizacijama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: 2013 – 2014.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore u saradnji sa Radio-Televizijom Crne Gore realizuje televizijsku emisiju „Pokreni se” i u saradnji sa dnevnim listom „Pobjeda” objavljuju se novinski tekstovi. Tema navedenog je problematika tržišta rada. Teme emisije i novinskih članaka, između ostalog, imaju za cilj podizanje svijesti javnosti i njihovo informisanje u cilju uklanjanja kulturnih i društvenih barijera i postizanja jednakih mogućnosti rada u svim sektorima i jednakom pristupu crnogorskom tržištu rada za sve kategorije nezaposlenih lica.

Status mjere: Realizovano

3.4 Podsticati žensko poduzetništvo i samozapošljavanje

3.4.1. Izraditi strategiju ženskog preduzetništva

Nosioci aktivnosti: Direkcija za mala i srednja preduzeća u saradnji sa MLJMP – ORR, Privrednom komorom, Unijom poslodavaca, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: 2013.

U cilju koncipiranja Strategije ženskog preduzetništva u Crnoj Gori, organizovano je više tematskih sastanaka na temu ženskog preduzetništva, održane su fokus grupe sa preduzetnicama i predstavnicima institucija – organizacija i dobijanje njihovih preporuka predstavlja formalni početak rada na Strategiji ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je sa GTF-om potpisala sporazum o obezbjeđivanju tehničke podrške za izradu Strategije ženskog preduzetništva 2014-2015. , čime je stvorena osnova za izradu ove Strategije.

Status mjere: Djelimično realizovano

3.4.3. Inicirati i uspostaviti povoljnije kreditne linije za žene

Nosioci aktivnosti: Zavod za zapošljavanje, Investiciono-razvojni fond, Direkcija za mala i srednja preduzeća u saradnji sa: MLJMP – ORR, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Jedan od programa koji ZZZCG sprovodi u okviru APZ jeste *Inovirani program za kontinuirano stimulisanje zapošljavanja i preduzetništva u Crnoj Gori (Inovirani program samozapošljavanja)* koji je startovao u septembru 2008. god. kao nastavak Programa za kontinuirano stimulisanje zapošljavanja i preduzetništva iz 1999. godine. Uslovi pod kojima se odobravaju krediti su sljedeći: iznos odobrenog kredita po novozaposlenom radniku je do 5.000€, maksimalni iznos kredita je 15.000€ - za 3 novootvorena radna mjesta, grace period je godinu dana, kredit se vraća u polugodišnjim anuitetima, rok povraćaja sredstava je tri godine za nezaposlena lica i dvije godine za mala preduzeća i preduzetnike, kamatna stopa na godišnjem nivou je 3% za projekte čiji su nosioci

nezaposlene žene i projekte koji se realizuju u manje razvijenijim opštinama i 4% za projekte koji se realizuju u razvijenijim opštinama.

U posmatranom periodu je isfinansirano 52 kredita za nezaposlena lica ukupne vrijednosti 285.000€. Nosioци 44,2% isfinansiranih kredita su žene (23 projekta u vrijednosti od 130.000€). Isfinansirana su i 4 projekta za preduzetnike i u sva 4 projekta su namijenjena preduzetnicama tj. nosioci projekta su osobe ženskog pola.

U cilju otvaranja posebne kreditne linije za postojeće preduzetnice ili start up preduzetnice, a imajući u vidu da žene nijesu vlasnice nekretnina u 90% slučajeva, IRF je u 2013. godini, na osnovu posebne kreditne linije namijenjene ženama – nosiocima biznisa, finansirao 8 kredita u ukupnom iznosu od 259.774,20 eura. Takođe, u 2013. godini pripadnicama ženskog pola do 15. decembra odobren je 21 kredit, za otvaranje 24 nova radna mjesta, u iznosu od 120.000 eura.

Status mjere: Realizovano

3.4.4. Inicirati uvođenje poreskih olakšica za samozaposlene žene, žene preduzetnice i žene zaposlene u poljoprivredi

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo finansija, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa: nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.4.5. Sprovoditi programe obuke i seminare za žene koje otpočinju privatni biznis ili su vlasnice MSP, uz posebne obuke za žene iz teže zapošljivih kategorija

Nosioci aktivnosti: Direkcija za mala i srednja preduzeća, MLJMP – ORR, u saradnji sa: Privrednom komorom, Unijom poslodavaca, Zavodom za zbrinjavanje izbjeglica, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

➤ ORR organizovalo je dva *dvodnevna seminara za žene sa ruralnih područja u vezi značaja seoskog turizma*. Prvi seminar je održan u Bijelom Polju (učestvovala su 24 žene žena sa ruralnih područja), a drugi u Virpazaru, na kome je učestvovalo 20 žena sa ruralnih područja, dok su predavači bili nezavisna ekspertkinja iz oblasti turizma, predstavnik Ministarstva turizma, predstavnik Ministarstva za ljudska i manjinska prava i predstavnica Regionalne razvojne agencije Bjelasica, Komovi i Prokletije.³

IPA Gender Program se oslanja na strateško partnerstvo sa Prijestonicom Cetinje i opštinama Kolašin, Mojkovac i Pljevlja.⁴

Sredinom decembra 2012. godine potpisan je sporazum o saradnji u oblasti ženskog preduzetništva sa opštinama Cetinje, Kolašin i Mojkovac, s ciljem podsticanja

³ Aktivnost iz projekta „Jačanje socio-ekonomskih prava žena“ finansiran od strane UNWOMEN koji je ORR implementirao

⁴ Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Vlade Crne Gore, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori i Kancelarija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori pokrenule su Program za rodnu ravnopravnost IPA 2010 – IPA Gender Program. Ovaj Program predstavlja za cilj poboljšanje uslova za implementaciju Nacionalnog akcionog plana za postizanje rodne ravnopravnosti kroz ojačane kapacitete, poboljšane institucionalne mehanizme i unaprjeđene politike u sledeće tri oblasti: nasilje u porodici, političko osnaživanje žena i ekonomsko osnaživanje žena, a sve u skladu sa Planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori.

ekonomskog osnaživanja žena. Naredni koraci u sprovođenju Programa IPA 2010 su bile prezentacije aktivnosti predviđenih ovim Programom u ove tri opštine.

➤ U 2012. godini, sprovedena je pripremna programska faza, tokom koje je urađeno istraživanje o ženskim preduzetničkim potencijalima u Crnoj Gori, barijerama i mogućnostima za unapređenje ženskog preduzetništva, kao i preliminarna procjena za razvoj programa na lokalnom nivou. Kao rezultat pripremne faze, uobličen je programski dokument koji je odobren od strane sva tri partnera u Programu. Nakon toga, formirani su programski timovi u tri opštine, koji su napravili istraživanje edukativnih potreba i od aprila 2013. realizuju sljedeću programsku fazu koja ima za cilj razvoj ženskih preduzetničkih kapaciteta sa jedne, kao i lokalnih kapaciteta za podršku preduzetništvu sa druge strane.

Istraživanje potreba je pokazalo da su za preduzetništvo u ove tri opštine najvećem broju zainteresovane žene starosti 41-50 godina, koje imaju srednju stručnu spremu i koje su nezaposlene ili su u nekom neformalnom biznisu. Kada su u pitanju oblasti budućeg poslovanja, izdvojile su se tri cjeline poslova: izrada suvenira, seoski turizam i proizvodnja hrane (mliječni proizvodi, sušenje ljekovitog bilja i voća). Pritom, za izradu suvenira najveće interesovanje je bilo na Cetinju, dok su se žene iz Kolašina i Mojkovca uglavnom opredjeljivale za ostale dvije grupe poslova. Uvažavajući veliko interesovanje žena za izradu suvenira i želeći da podstakne preduzetništvo u oblasti kulturnog stvaralaštva, Prijestonica Cetinje je ponudila da finansira i organizuje obuke za izradu suvenira za sva tri grada.

➤ U periodu od aprila do jula organizovane su obuke za opšte preduzetničke vještine. U julu mjesecu potpisan je Memorandum o saradnji sa Opštinom Pljevlja. Kroz ove aktivnosti, IPA Gender Program ima za cilj da pokrene proces unaprjeđivanja vještina lokalne uprave da rade sa lokalnim ženama na razvijanju njihovih preduzetničkih potencijala. Takođe, namjera Programa za rodnu ravnopravnost je bila da se lokalne vlasti osvijestekako bi žensko preduzetništvo moglo biti značajan doprinos lokalnom ekonomskom razvoju. Posljednje, ali ne i najmanje važno, Program za rodnu ravnopravnost ima za cilj da obezbijedi održivost programskih rezultata nakon završetka programa.

Da bi stekli detaljan uvid u poslovne procedure na lokalnom nivou, a što je još važnije o preprekama sa kojima se žene suočavaju prilikom podnošenja zahtjeva za različite dozvole, sprovedene su analize lokalnih razvojnih planova i lokalnih administrativnih procedura i od opština je zatraženo da delegira po jednog zaposlenog predstavnika/cukoja je služila kao kontakt-osoba tokom realizacije Programa. Takođe, sve opštine izabrale su i predstavnike/ce lokalne samouprave da učestvuju u treninzima zajedno sa grupom žena, kako bi unaprijedili svoje znanje i vještine koje se odnose na rad sa klijentima. Tako su na Cetinju, dva pripravnika iz Sekretarijata za privredne poslove i jedan iz Poslovnog centra pohađali seminare za preduzetnike. U Kolašinu, seminarima i informativnim sastancima su prisustvovali predstavnik opštinske jedinice odgovorne za izdavanje dokumenata – građanski biro i pripravnik koji radi u opštinskom Sekretarijatu za socijalna pitanja. U Mojkovcu, glavna administratorka je prisustvovala nekim od seminara i bila je u potpunosti uključena u sve aktivnosti vezane za edukaciju za dijeljenje informacija i umrežavanje.

Na kraju programa obuke, konsultantkinje, u saradnji sa zaposlenima iz lokalne samouprave koji su prisustvovali seminarima, razvile su planove za svaku ženu ponaosob vezane za dalju realizaciju poslovnih planova. U ovim dokumentima, uloga opština je jasno naznačena.

➤ U trećoj fazi, od jula do decembra 2013, na Cetinju, Kolašinu i Mojkovcu realizovan je individualni rad sa svakom od žena kako bi proširile svoja znanja i pomoglo im se da bolje razumiju korake koje je neophodno preduzeti kako bi realizovale svoje poslovne ideje. Tokom ovog perioda, organizovani su informativni i edukativni sastanci i posjete uspješnim preduzetnicima u cilju ohrabririvanja za umrežavanje na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. U istom periodu, u Pljevljima su organizovana preliminarna istraživanja o potrebnim obukama, a zatim praćena nizom obuka za razvoj preduzetničkih vještina. Takođe, UPCG je organizovala niz edukativnih seminara i radionica (više od 4) u čijem su radu između ostalih učestvovala postojeće i buduće preduzetnice. Ovakva edukacija planirana je i za 2014. godinu.

Status mjere: realizovano

3.4.6. Organizovati sajam ženskog preduzetništva

Nosioci aktivnosti: Direkcija za mala i srednja preduzeta, MLJMP (ORR), u saradnji sa: Privrednom komorom, Unijom poslodavca, medijima, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

➤ MLJMP (ORR) u cilju obilježavanja Međunarodnog dana žena sa sela, u saradnji sa OEBS-om i UNWOMEN organizovalo je sajam za žene u Delta City-ju na kojem su žene poljoprivrednice imale priliku da predstave svoje proizvode.

Status mjere: Realizovano⁵

3.4.7. Podsticati diversifikacije ruralnih ekonomija (razvoj starih zanata, izrada suvenira, proizvodi ručne radinosti i sl.), razmjena iskustava

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, MLJMP (ORR), Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, u saradnji sa: lokalnim upravama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Implementirajući projekat "Jačanje socio-ekonomskih prava žena" koji je podržan os strane UNWOMEN MLJMP (ORR) organizovalo je u Ostrosu radionicu za žene vazano za izradu dekupaža.

Status mjere: Realizovano

3.4.8. Promovisati aktivnosti žene na selu posredstvom medija, izbor najuspješnije preduzetnice u ruralnom području

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, MLJMP (ORR), Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, u saradnji sa: lokalnim upravama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

MLJMP(ORR) Implementirajući projekat "Jačanje socio-ekonomskih prava žena" koji je podržan os strane UNWOMEN organizovalo je Kampanju pod nazivom "Žene na selu, žene na djelu! Neka se čuje vaš glas".

Status mjere: Realizovano

⁵ Aktivnost iz projekta „Jačanje socio-ekonomskih prava žena“ finansiran od strane UNWOMEN

3.4.9. Finansijska podrška poljoprivrednih aktivnosti žena i finansiranje projekata gdje su nosioci žene sa sela

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Investiciono-razvojni fond, Ministarstvo ekonomije, u saradnji sa: nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja u saradnji sa Svjetskom bankom u junu 2013. organizovalo je Konferenciju za žene u poljoprivredi koja je trajala 2 dana i na kojoj je prisustvovalo 15 žena poljoprivrednih proizvođača. Pored njih konferenciji su prisustvovali službenici MPRR, Savjetodavnih službi, dio Tima Svjetske banke koji prati MIDAS projekat, kao i eksperti koje je angažovala Svjetska banka.

Takođe, u organizaciji Savjetodavne službe u biljnoj proizvodnji i Službe za selekciju stoke u saradnji sa Programom rodne ravnopravnosti IPA komponenta „Razvoj ženskog preduzetništva” u mjesnim zajednicama Čevo i Trešnjevo (Cetinje) održana su predavanja na temu „Organska poljoprivreda” i „Higijena proizvodnje mlijeka”. Predavanje na temu „Organska poljoprivreda” održano je i u Pljevljima u organizaciji Savjetodavne službe u biljnoj proizvodnji u saradnji sa Kancelarijom za rodnu ravnopravnost opštine Pljevlja i udruženjem žena „Hera” na kom je prisustvovalo 25 žena.

MIDAS pozivi za grantove:

U okviru do sada objavljena 4 poziva za grantove dodatni bodovi dodjeljuju se ženama poljoprivrednim proizvođačima, tako što su u okviru I poziva investicije realizovane od strane žene bodovane sa 1, u okviru II i III poziva žena – podnosilac zahtjeva je dobijala 2,5 bodova i za IV poziv aplikant - lice ženskog pola- registrovani nosilac poljoprivrednog gazdinstva je dobijala 5 bodova.

Žene u MIDAS pozivima:

I poziv	Broj žena	Iznos (€)
Primljene aplikacije	82	1.766.219,79 (ukupan iznos) 883.109,89 (grant podrška)
Potpisani ugovori (validni ugovori)	22	494.549,33 (uk.iznos) 247.274,66 (grant podrška)

II poziv	Broj žena	Iznos (€)
Primljene aplikacije	15	224.048,39 (uk.iznos) 134.429,03 (grant podrška)
Potpisani ugovori (validni ugovori)	11	185.067,11 (uk.iznos) 111.040,27 (grant podrška)

III poziv	Broj žena	Iznos (€)
Primljene aplikacije	3	24.022,23 (uk.iznos) 14.413,33 (grant podrška)
Potpisani ugovori (validni ugovori)	3	24.022,23 (uk.iznos)

		14.413,33 (grant podrška)
--	--	---------------------------

IV poziv	Broj žena	Iznos (€)
Primljene aplikacije	61	1.605.036,19 (uk.iznos) 802.518,10 (grant podrška)
Potpisani ugovori (validni ugovori)	35	979.518,06 (uk.iznos) 489.759,03 (grant podrška)

MPPR, u skladu sa Agrobudžetom za 2013. godinu i budžetskom linijom 2.1.4, objavljuje Javni poziv za dodjelu podrške za investicije u preradu na porodičnim gazdinstvima za 2013. godinu.

Ukupno je pristiglo 45 zahtjeva za javni poziv prerada na porodičnim gazdinstvima, od toga je 11 zahtjeva podnijeto od strane žena ili 24,44 % pristiglih zahtjeva.

Prilikom rangiranja dodatnih 5 bodova su ostvarivali oni zahtjevi koje su podnijeti od strane žena.

Realizovan je 21 projekat, od čega su 7 korisnika bile žene ili 33,33%. Od ukupne podrške koju je dodijelilo MPPR, zahtjevi koje su podnijele žene su podržani sa 27.253,00 € ili 30,32 % cjelokupne podrške po ovom javnom pozivu.

MPPR, u skladu sa Agrobudžetom za 2013. godinu i budžetskom linijom 2.3.1, objavljuje Javni poziv za dodjelu podrške za diverzifikaciju ekonomskih aktivnosti u ruralnim sredinama za 2013. godinu.

Kod javnog poziva za diverzifikaciju žene podnosioci zahtjeva su imale dodatnih 15 bodova prilikom bodovanja zahtjeva, dok u slučaju da je njihov projekat pozitivno ocijenjen imaju dodatnih 5% podrške.

Ukupan broj pristiglih zahtjeva je 5, od čega su 2 (40%) podnijele žene.

Jedini realizovani projekat po ovom javnom pozivu je bio podržan sa 3.490,86€, a podnosilac tog projekta je bila žena.

Prema podacima dobijenim od Direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća u okviru Ministarstva ekonomije, a u cilju realizacije aktivnosti koje su predviđene PAPRR-om, a odnose se na podsticanje ženskog preduzetništva razvijeni su dodatni programi koji se odnose na podsticanje preduzetništva i samozapošljavanja žena. Takođe, predata je aplikacija za odobrenje projekata od strane Američke ambasade u Crnoj Gori. U pitanju je projekat APŽ „From idea to business“.

U saradnji sa Dubrovačko-neretvanijskom županijskom komorom, NVO „IIEED“ , „Ženska akcija“, Odbor za žensko preduzetništvo PKCG uradio je projekat „Žensko preduzetništvo u turizmu kroz inovativnu ponudu lokalnih gastro suvenira“ kojim se aplicira za IPA Program prekogranične saradnje „Crna Gora – Hrvatska“.

U cilju unaprjeđivanja uloge poslovnih udruženja žena UPCG je za potrebe izrade strateškog dokumenta „Procjena okruženja za žensko preduzetništvo u Crnoj Gori“ realizovala dubinske intervjuje (po ILO metodologiji) sa 17 ključnih informatora, među kojima je bila i predstavnica APŽ. Takođe, za iste potrebe, UPCG je organizovala dvije fokus grupe čije učesnice su bile i članice APŽ. UPCG je ovaj dokument publikovala u okviru projekta podržanog od strane ILO.Okruženje za žensko preduzetništvo je procijenjeno po 10 ključnih oblasti i za svaku od njih UPCG je dala ukupno 82 preporuke. UPCG će nastaviti sa pružanjem podrške radu APŽ (administrativni kapaciteti i poslovne prostorije UPCG, uključenost APŽ u projektne aktivnosti UPCG,

povezivanje APŽ sa međunarodnim organizacijama, aktivnosti zastupanja i lobiranja) i tokom 2014. godine.

Kroz kontinuiranu podršku radu i kvalitetnijem uključivanju APŽ u aktivnosti UPCG po pitanju kreiranja mjera i politika razvoja ženskog preduzetništva inovirana je baza podataka žena preduzetnica – članica PKCG koje su i u 2013. godini bile uključene u kreiranje mjera i politika razvoja ženskog preduzetništva.

U cilju afirmacije ženskog preduzetništva, UPCG je bila jedan od organizatora konferencije „Ženski biznis – potencijal crnogorske ekonomije“ koja je 16.10.2013. godine održana u Podgorici. Tom prilikom predstavljen je strateški dokument „Procjena okruženja za žensko preduzetništvo u Crnoj Gori“ koji je UPCG kreirala u okviru projekta podržanog od strane ILO. UPCG će nastaviti sa aktivnostima usmjerenim na afirmaciju ženskog preduzetništva i pružanje podrške njegovom razvoju kroz projektne aktivnosti UPCG, aktivnosti zastupanja i lobiranja, podršku radu Direkcije za razvoj MSP na pripremi Strategije razvoja ženskog preduzetništva.

Takođe, kako bi se utvrdilo koliki je broj žena „stvarnih“ vlasnica preduzeća u Crnoj Gori sprovedeno je istraživanje i izrađen je strateški dokument UPCG „Procjena okruženja za žensko preduzetništvo u Crnoj Gori“. Ovu aktivnost UPCG sprovedla je u okviru projekta podržanog od strane ILO.

Za potrebe ILO-ove „Globalne studije o ženama u biznisu i menadžmentu“, UPCG je u toku 2012/2013 realizovala istraživanje o ženama u biznisu i menadžmentu u Crnoj Gori po jedinstvenom ILO upitniku. Prethodno, UPCG je za ovu ILO studiju pripremila „Izveštaj za Crnu Goru“ (2012). UPCG će i u 2014. godini nastaviti aktivnosti koje za cilj imaju dalju analizu stanja/razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Direkcija je u okviru regionalnog projekta koji je podržala SIDA (Švedska), u saradnji sa Centrom za preduzetničko učenje Jugoistočne Evrope (SEECEL), Regionalnim savetom za saradnju i Gender Task Force sprovedla „Istraživanje o potrebama za obrazovanjem i obukom u preduzećima čiji su vlasnici žene – TNA“. Upitnik za istraživanje je napravljen u cilju dobijanja jasnijih informacija o potrebama za obukom u regionu Jugoistočne Evrope. Istraživanje je sprovedeno u 9 zemalja - Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji, Moldaviji, Kosovu, Srbiji, Turskoj i Hrvatskoj.

U okviru trećeg poziva za projekte IPA CBC Albanija – Crna Gora, Direkcija je dobila projekat START W – Podrška razvoju potencijala žena u oblasti ruralnog turizma. Projekat je počeo sa realizacijom u decembru 2013.god.

Predstavnici Direkcije su aktivno učestvovali u radu većeg broja domaćih i međunarodnih događaja koji se organizuju sa ciljem da promovišu žensko preduzetništvo.

Vlada Crne Gore je usvojila „Strategiju razvoja malih i srednjih preduzeća 2011 - 2015 godine“ za čiju je implementaciju i izvještavanje o realizaciji zadužena Direkcija. U pomenutoj Strategiji u okviru strateškog cilja 3. Jačanje konkurentnosti MSP i promocija preduzetništva, kao jedan od prioriternih zadataka je i Podsticanje ženskog preduzetništva kroz:

- Razvijanje dodatnih programa za podsticanje preduzetništva i samozapošljavanja žena;
- Unaprijeđenje uloge poslovnih udruženja žena;
- Jačanje međusobne saradnje, kao i saradnje žena preduzetnica sa drugim udruženjima (networking);
- Pojačanje promotivnih aktivnosti.

Status mjere: Realizovano

3.4.10. Obilježavanje Međunarodnog dana žena preduzetnica – 3. petak u maju

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo ekonomije, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, MLJMP (ORR), u saradnji sa: Privrednom komorom, Unijom poslodavaca, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

3.4.11. Obezbijediti pomoć u pokretanju zanatske djelatnosti i ručne radionosti, sa mogućnošću formiranja zadruga, posebno za žene teže zapošljivih kategorija i žene iz seoskog područja

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo ekonomije, Zavod za zapošljavanje, u saradnji sa: Zavodom za zbrinjavanje izbjeglica, Zanatskom zadrugom, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.5. Postignut visok stepen usklađenosti radnih i porodičnih obaveza žena i muškaraca

3.5.1. Usklađivanje radnog vremena roditelja sa radnim vremenom vrtića, škola i sl.

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa: sindikalnim organizacijama, Unijom poslodavaca, Prosvjetnim ustanovama, MLJMP (ORR), nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.5.2. Pokretanje inicijative za izmjenu zakona i uvođenje kliznog radnog vremena

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, MLJMP (ORR), u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, sindikalnim organizacijama, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: 2013.

Status mjere: Nije realizovano

3.5.3. Podsticanje otvaranja vrtića i ustanova za djecu uz adekvatnu kontrolu kvalitete usluga. Proširenje postojećih kapaciteta ustanova za brigu o djeci

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo prosvjete u saradnji sa: prosvjetnim ustanovama, lokalnim upravama, MLJMP (ORR), nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.5.4. Promocija fleksibilnih radnih aranžmana i rada od kuće

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa: Unijom poslodavaca, MLJMP (ORR), Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore,

sindikalnim organizacijama, akademskim zajednicama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.5.5. Kontinuirano sprovođenje kampanja o ravnomjernoj raspodjeli kućnih i porodičnih obaveza

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.5.6. Otvaranje ustanova za brigu o starima i proširenje sistema mjera za brigu o starima

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Centri za socijalni rad u saradnji sa: lokalnim upravama, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.6. Osigurati efikasnu primjenu zakona i podsticati žene na prijavljivanje slučajeva diskriminacije na tržištu rada nadležnim institucijama

3.6.1. Organizovati okrugle stolove, konferencije, studijske posjete u cilju razmjene dobrih praksi i primjene međunarodnog i nacionalnog antidiskriminacionog zakonodavstva

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, sindikalnim organizacijama, nevladinim orgaizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.6.2. Osigurati besplatnu pravnu pomoć u slučajevima kada je u pitanju povreda prava iz rada i po osnovu rada

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa: Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, lokalnim kancelarijama za besplatnu pravnu pomoć, sindikalnim organizacijama, Advokatskom komorom, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

3.7. Smanjiti jaz u zaradama muškaraca i žena

3.7.1. Unaprijediti prikupljanje, obradu, analizu i distribuciju statističkih pokazatelja o jazu u zaradama između muškaraca i žena

Nosioci aktivnosti: Zavod za statistiku, MLJMP (ORR), Ministarstvo finansija, Uprava za kadrove, u saradnji sa: ministarstvima, državnim organima, organima lokalne samouprave, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: **u toku je realizacija**

3.7.2. Organizovanje aktivnosti na podizanju svijesti o važnosti načela jednakih zarada za rad jednake vrijednosti i primjeni Zakona o radu

Nosioci aktivnosti: *MLJMP (ORR), Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama, medijima, međunarodnim organizacijama*

Vremenski okvir: *Kontinuirano*

Status mjere: *Nije realizovano*

4. Rodno osjetljiva zdravstvena zaštita

Strateški cilj: Obezbijediti kvalitetnu i dostupnu rodno osjetljivu zdravstvenu zaštitu

4.1.1. Uspostaviti sistemsko evidentiranje podataka zdravstvene statistike prema polu uz redovno praćenje, obrađivanje i publikovanje.

Nosioci aktivnosti: *Institut za javno zdravlje, Zavod za statistiku, u saradnji sa: zdravstvenim ustanovama*

Vremenski okvir: *Kontinuirano prikupljanje, godišnje publikovanje*

Institut za javno zdravlje svake godine redovno prati, obrađuje i publikuje *Statističke godišnjake* koji sadrže određene podatke zdravstvene statistike prema polu, za one usluge koje se mogu registrovati u odnosu na pol (veliki broj aktivnosti se ne registruju u odnosu na bilo koju karakteristiku korisnika). Statistički godišnjaci Instituta za javno zdravlje postoje kao publikovani a takođe se mogu naći i na sajtu Instituta za javno zdravlje.

Status mjere: **Realizovano**

4.1.2. Inicirati izradu programa evidencije i registra praćenja kretanja rodno osjetljivog zdravstvenog stanja ranjivih grupa (siromašnim ženama, ženama sa invaliditetom, seoskim ženama, Romkinjama, raseljenim i izbjeglim ženama, žrtvama trafikinga, seksualnim radnicama).

Nosioci aktivnosti: *Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, u saradnji sa: domovima zdravlja, nevladinim organizacijama*

Vremenski okvir: *Inicirati izradu programa i registara u I godini; kontinuirano praćenje*

U 2013. godini u Institutu za javno zdravlje pokrenuta je inicijativa i krenulo se sa izradom registra za određene vulnerabilne grupe, zarazne i nezarazne bolesti, a koji će sadržavati podatke prema polu tako da sa ovom inicijativom i radom na izradi registra Institut za javno zdravlje obezbijediće u narednom periodu tačne, precizne i vrlo kvalitetne podatke.

Status mjere: **Realizovano**

4.2. Unaprijeđena prevencija i rano otkrivanje malignih oboljenja (dojke, reproduktivnih organa žene, debelog crijeva, prostate...)

4.2.1. Nacionalni program ranog otkrivanja malignih oboljenja kontinuirano razvijati i sprovoditi (smanjenjivanje rizičnih faktora, razvijanje zdravih stilova života, razvijanje lične odgovornosti osobe za zdravlje).

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, Domovi zdravlja, u saradnji sa: Javnom zdravstvenom ustanovom Klinički centar, javnim zdravstvenim ustanovama - opštim bolnicama

Vremenski okvir: Kontinuirano

U toku je izrada Nacionalnih programa ranog otkrivanja malignih oboljenja. Za sada se programi ranog otkrivanja kontinuirano realizuju u pojedinim opštinama. U cilju ranog otkrivanja Ca dojke u KC besplatno su urađeni pregledi žena pripadnica REA populacije iz Kampa Konik, starosti iznad 45 godina. U slučajevima pozitivnog nalaza odrađeni su svi neophodni dijagnostički pregledi i u skladu sa potrebama žene su podvrgnute adekvatnim terapijskim pregledima.

Osim toga, zaposleni u Centru za promociju zdravlja Instituta za javno zdravlje kontinuirano (najmanje dva puta mjesečno) realizuju radionice za žene pripadnice REA populacije (u saradnji sa Crvenim krstom) na kojima se tretiraju teme vezane za uticaje različitih determinanti zdravlja, prati njihov uticaj i definišu mjere i aktivnosti za restrikciju djelovanja različitih faktora rizika po zdravlje. U okviru navedenih radionica radi se na jačanju odgovornosti pripadnica navedene populacije za sopstveno zdravlje.

Status mjere: realizovano

4.2.2. Organizovati akcije i mediske programe povodom Međunarodne nedelje borbe protiv malignih oboljenja s posebnim naglaskom na obavještanje javnosti o potrebi prevencije i ranom otkrivanju raka dojke.

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, u saradnji sa: JZU Domovi zdravlja, medijima, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Dva puta godišnje

Zdravstvene organizacije su bile uključene u obelježavanje Međunarodne nedelje borbe protiv malignih oboljenja (šetnja pružalaca usluga u zdravstvu, tekstovi u sredstvima javnog informisanja, konferencija za štampu). Osim toga, redovno zaposleni u Institutu za javno zdravlje redovno se obraćaju sredstvima javnog informisanja sa ciljem informisanja i uticaja na promjenu ponašanja koje prevenira pojavu različitih malignih oboljenja, sa posebnim naglaskom na prevenciju Ca dojke.

Status mjere: Realizovano

4.3. Unaprijeđena prevencija polno prenosivih bolesti i povećati nivo lične odgovornosti prema sebi i drugima

4.3.1 Implementirati program prevencije PPB usklađen sa kompatibilnim programima prevencije HIV/AIDS-a, infektivnih bolesti i sl.) te obzbičiti implementaciju po utvrđenoj dinamici.

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, u saradnji sa: JZU Klinički centar, JZU opštim bolnicama, JZU domovima zdravlja, nevladinim organizacijama.

Vremenski okvir: Kontinuirano primjenjivati i pratiti

Institut za javno zdravlje u saradnji sa Ministarstvom zdravlja i NVO organizuje radionice sa različitim ciljnim grupama na temu prevencije PPP, sa posebnim naglaskom na prevenciju HIV/AIDS-a.

U saglasnosti sa Institutom za javno zdravlje NVO „SOS Podgorica“ realizovane se radionice na temu: „Jačanje kapaciteta nacionalnih stejkholdera za gender probleme vezane za implementaciju nacionalnih odgovora za HIV/AIDS“ na kojima su prisustvovali zaposleni iz Instituta, kao i drugih zdravstvenih institucija.

Status mjere: Realizovano

4.3.2. Sprovesti istraživanje na reprezentativnom uzorku mladih o znanju, stavovima i ponašanjima u vezi sa PPB, kako bi se jasno sagledalo stanje i trendovi.

Nosioci aktivnosti: Institut za javno zdravlje u saradnji sa: Zavodom za statistiku

Vremenski okvir: 2013.

Institut za javno zdravlje 2012. godine sproveo je istraživanje znanje, stavovi i seksualno ponašanje u vezi sa HIV/AIDS-om, mladih 15-24 godine u Crnoj Gori. Istraživanjem su dobijeni i određeni podaci o PPB kod mladih. Ovo istraživanje spreovodi se periodično na svakih pet godina u Crnoj Gori.

Pored toga, Institut za javno zdravlje je radio istraživanje (2012. godine) „Studija znanja, stavova i ponašanja u vezi sa HIV/AIDS-om među zdravstvenim radnicima“, dok je 2013. godine rađeno istraživanje “Istraživanje znanja, stavova i ponašanja u vezi sa HIV/AIDS-om mladih pripadnika Romske populacije koji žive u kolektivnim centrima u Crnoj Gori”. Takođe, tokom 2012. godine rađena su istraživanja polnog zdravlja među komercijalnim seksualnim radnicama, među zatvorenicima, među MSM populacijom, među injektirajućim korisnicima droga. Obnavljanje istraživanja među pomenutim populacionim grupama se planiraju svake druge godine, tako da se planiraju nova tokom ove godine.

Status mjere: Realizovano

4.3.3. Kontinuirano sprovođiti aktivnosti planiranih Programom: osvještavati i podizati nivo znanja mladih o polno prenosivim bolestima, potrebi prevencije i načinima pravovremene i djelotvorne zaštite.

Nosioci aktivnosti: Institut za javno zdravlje u saradnji sa: JZU Domovima zdravlja

Vremenski okvir: Kontinuirano

U Savjetovalištim za mlade kontinuirano se već od 2008. godine sprovode aktivnosti kojima se obrađuju najrazličitije teme vezane za zdravlje mladih u Crnoj Gori, između ostalog i teme vezane za polno prenosive bolesti, potrebe prevencije i načine pravovremene i djelotvorne zaštite. Ovakve vrste edukacije u Savjetovalištim se sprovode bilo u individualnom ili grupnom radu, kao i posjetama tima Savjetovališta za mlade u školama.

Već je naznačeno da zaposleni u Centru za promociju zdravlja u saradnji sa Crvenim krstom Crne Gore sprovode edukativne radionice sa ciljem informisanja i podizanja kvantuma znanja u vezi sa PPB, njihovoj kompetentnoj prevenciji, kao i metodama liječenja sa težnjom prevencije nastanka komplikacija.

Status mjere: Realizovano

4.4. Unaprijeđene mjere za očuvanje reproduktivnog zdravlja žena

4.4.1. Obezbijediti svim ženama uslove za human i prirodan porođaj u cilju humanizacije rađanja

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, JZU Klinički centar, JZU Domovi zdravlja kroz odgovarajuća savjetovališta za reproduktivno zdravlje, u saradnji sa: JZU Klinički centar – Ginekološko-akušerska klinika, JZU Opštim bolnicama – porodilišta, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Program usvojiti u prvoj godini

Status mjere: Kontinuirana realizacija i praćenje kvaliteta

4.4.2. Sprovoditi programe podrške svim ženama nakon porođaja u vezi dojenja, njege bebe i brige o sopstvenom zdravlju

Nosioci aktivnosti: Domovi zdravlja – pedijatrijska služba, patronažna služba, Ginekološko – akušerska služba, u saradnji sa: JZU Opštim bolnicama, Institutom za javno zdravlje

Vremenski okvir: Kontinuirano

*Status mjere: **djelimično realizovano***

4.4.3. Sprovoditi programe edukacije mladih i žena o mogućnostima planiranja porodice i primjene kontracepcije, sa posebnim akcentom na ranjive grupe (siromašni, neobrazovani, Romi...)

Nosioci aktivnosti: JZU Domovi zdravlja – savjetovaništa za mlade, savjetovaništa za reproduktivno zdravlje, u saradnji sa: JZU Klinički centar, JZU Opštim bolnicama, Institutom za javno zdravlje

Vremenski okvir: Kontinuirano

*Status mjere: **Djelimično realizovano***

4.5. Obezbijedena kvalitetnija dostupnost zdravstvenoj zaštiti posebno ranjivim grupama žena (žene sa sela, žene sa invaliditetom, žene pripadnice nacionalnih manjina (naročito RE), žene izbjegla i raseljena lica, žrtve trgovine ljudima)

4.5.1. Izraditi i primjeniti programe prevencije i edukacije mladih oba pola o višestrukoj štetnosti maloljetničkih brakova i trudnoća, naročiti za zdravlje žena.

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, JZU domovi zdravlja – savjetovaništa, Institut za javno zdravlje, u saradnji sa: Kliničkim centrom – klinika za ginekologiju i akušerstvo, opštim bolnicama – ginekološko-akušerske službe

Vremenski okvir: Kontinuirano

U okvirima Strategije zaštite reproduktivnog zdravlja tretira se i pomenuta tema. Posebni programi nisu još uvijek izrađeni, ali se očekuje širenje aktivnosti u centrima za prevenciju domova zdravlja, čime se otvara mogućnost za realizaciju i ovih programa.

*Status mjere: **Realizovano***

4.5.2. Obezbijediti kontinuiranu prevenciju i specijalističke kontrole reproduktivnog zdravlja za raseljena, izbjegla lica i Rome

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, JZU Domovi zdravlja – ginekološko-akušerske službe, u saradnji sa: JZU Kliničkim centrom - klinika za ginekologiju i akušerstvo, JZU Opštim bolnicama - ginekološko-akušerskim službama

Vremenski okvir: Kontinuirano

*Status mjere: **Djelimično realizovano***

4.6. Povećana senzibilisanost o rodno osjetljivoj zdravstvenoj zaštiti

4.6.1. Povećati nivo znanja zdravstvenih radnika o pojmu rodne ravnopravnosti i značaju rodno osjetljive zdravstvene zaštite i mogućnostima njene kontinuirane realizacije.

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje – Centar za promociju zdravlja, u saradnji sa: zdravstvenim ustanovama, MLJMP – ORR, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Dva seminara godišnje od po 30 osoba

Uglavnom su se aktivnosti svodile na prisustvo pružalaca zdravstvenih usluga radionicama koje su tretirali pomenute teme, a koje su organizovali i sprovodili neke druge institucije ili organizacije.

SOS Podgorica sprovodi **Projekat »Jacanje kapaciteta svih relevantnih nacionalnih stejkholdera za gender probleme vezane za implementaciju nacionalnog odgovora za HIV/AIDS“**,

Postignuti rezultati

Pojačan stepen senzibilisanosti i znanja 100 predstavnika vladinog i nevladinog sektora o rodno utemeljenim principima u odgovoru na HIV / AIDS u Crnoj Gori

15 predstavnika medija osnaženo za aktivno učešće u integraciji rodno utemeljenih principa u odgovoru na HIV / AIDS u Crnoj Gori

U okviru istraživanja „rodna ravnopravnost u kontekstu HIV/AIDS-a:

- Izvršen pregled i analiza postojećih zakona, strategija i politika u Crnoj Gori vezanih za rodna pitanja i njihovog uticaja na HIV vulnerabilnost,
- Ispitana znanja, stavovi i postojeće prakse u radu ustanova i organizacija civilnog društva, u vezi sa rodnim pitanjima i njihovim uticajem na HIV vulnerabilnost ciljnih grupa
- Analiza korisničkih grupa od strane pružaoca usluga, pregled rodnih uloga unutar tih grupa, i uticaj tih uloga na HIV vulnerabilnost.
- Obezbijedene osnovne smjernice daljeg djelovanja u smislu planiranja i realizacije rodno senzibilnih programa za krajnje korisnice/ke, institucije, NVO, medije i cjelokupnu javnost.

Treningom je ukupno obuhvaćeno 31 učesnika/a, što znači 6 više od planiranog broja. Struktura učesnika/ca je sljedeća

- NVO 6 predstavnika/ca
- Ustanove socijalne zaštite 9 predstavnika/ce
- Zdravstvo 6 predstavnika/ca (institute za javno zdravlje 1, služba hitne pomoći 2, Dom zdravlja 4)
- Pravosuđe 4 predstavnika/ce
- Policija 4 predstavnika/ce
- Ombudsman – 2 predstavnika/ce

Od ukupnog broja učesnika/ca 10 ih je bilo muškog pola a 21 ženskog. Iz sjevernog i južnog dijela CG (Bijelo Polje, Andrijevića, Berane, Rožaje, Plav, Herceg Novi, Bar, Danilovgrad) bilo je 11 učesnika/ca, dok su ostali učesnici bili iz Podgorice.

Status mjere: Realizovano

4.6.2. Kontinuirano raditi na edukaciji zdravstvenih radnika o pravima pacijenata /tkinja i obavezama zdravstvenih radnika naročito u vezi dobre komunikacije tokom trajanja trudnoće i porođaja kao i nasilja na ženama.

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, u saradnji sa: Ministarstvom zdravlja – zdravstvene ustanove, Ministarstvom unutrašnjih poslova, MLJMP, MRSS, Ministarstvom kulture

Vremenski okvir: Dva seminarra godišnje od po 30 osoba

U svim domovima zdravlja na teritoriji Crne Gore, u okvirima centara za prevenciju sprovode se programi edukacije trudnica i pripreme za porođaj i donošenje na svijet

zdravog i željenog djeteta. Sprovodioci usluga u zdravstvu koji svoje aktivnosti realizuju u pomenutim savjetovalištimu prošli su edukaciju za realizaciju pomenutih aktivnosti, u okviru čega se vršila edukacija u oblasti dobre komunikacije tokom trajanja trudnoće i porođaja.

Status mjere: Realizovano

4.7. Poboljšan rad savjetovalista u preventivnoj zdravstvenoj zaštiti

4.7.1. Unaprijediti rad postojećih savjetovališta (za mlade, za reproduktivno zdravlje, polno prenosive bolesti) te otvoriti u opštinama u kojima ih nema.

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, JZU domovi zdravlja – savjetovališta za mlade, u saradnji sa: Institutom za javno zdravlje

Vremenski okvir: Kontinuirano.

Kao za sva Savjetovališta u okviru domova zdravlja tako i za Savjetovališta za mlade, i Savjetovališta za reproduktivno zdravlje Institut za javno zdravlje radi planove i programe, kao i godišnje evaluacione izvještaje o radu. Već je istaknuto da u svim domovima zdravlja perzistiraju pomenuta savjetovališta. U njima se obrađuju, u okviru mjesečnih radionica najrazličitije teme vezane za mlade i njihovo zdravlje. Podaci pokazuju da je, u 2013. Godini, na nivou svih domova zdravlja, a u okviru savjetovališta za mlade u Crnoj Gori održano ukupno 167 radionica a ukupan broj klijenata u savjetovalištimu bio je 1940. Istovremeno je u savjetovalištimu za reproduktivno zdravlje, na nivou cijele države realizovano ukupno 231 radionica dok je ukupan broj klijenata bio 1627.

Status mjere: Realizovano

4.7.2. Dopuniti programe savjetovališta za trudnice sadržajima u vezi prava i obaveza po osnovu roditeljstva, porođaja i njege novorođenčeta.

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo zdravlja, JZU domovi zdravlja – savjetovališta za trudnice, pedijatrijske službe, u saradnji sa: Kliničkim centrom – klinika za ginekologiju i akušerstvo, Institutom za javno zdravlje

Vremenski okvir: Kontinuirano

Domovi zdravlja na teritoriji Crne Gore prema programima koje je kreirao Institut za javno zdravlje, a u sklopu savjetovališta za reproduktivno zdravlje od 2008. godine sprovode program Škole za trudnice i Škole roditeljstva. Ti se programi svake godine dopunjuju različitim sadržajima vezanim kako za prava i obaveze po osnovu roditeljstva tako i za porođaj i njegu novorođenčeta. U narednom periodu se planira dopuna programa koji se sprovode u navedenim savjetovalištimu i sadržajima u vezi sa pravima i obavezama po osnovu roditeljstva. Što se tiče edukacije u vezi sa porođajem i njegovom novorođenčeta značajne aktivnosti se realizuju u sferi patronažne službe domova zdravlja.

Status mjere: Realizovano

4.7.3. Učiniti dostupnim dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV svim zainteresovanim na teritoriji države

Nosioci aktivnosti: Institut za javno zdravlje – savjetovališta za dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV, JZU domovi zdravlja – savjetovališta za dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV, u saradnji sa: nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

U cilju sprovođenja aktivnosti obezbjeđivanja dostupnog i povjerljivog savjetovanja i testiranja na HIV svim zainteresovanim građanima na teritoriji Crne Gore Institut za javno zdravlje kroz mrežu od sedam savjetovališta na teritoriji države ovu aktivnost besplatno pruža. Tako je u Savjetovalištu za DPST u 2013 godini ukupno testirano 221 klijent od čega 179 muškaraca i 42 žene. Broj urađenih PCR i CD4 nalaza iznosi 208. Strogo je vođeno računa da se mjere i aktivnosti u oblasti povjerljivog savjetovanja i testiranja na HIV učine dostupnim svakom stanovniku.

Status mjere: Realizovano

5. Rodno zasnovano nasilje

Strateški cilj: Suzbiti sve oblike nasilja nad ženama i nasilja u porodici, te unaprijediti položaj i zaštitu prava žrtava svih oblika nasilja

5.1. Uspostavljen efikasan sistem praćenja primjene mjera iz Strategije zaštite od nasilja u porodici 2011-2015

5.1.1. Definisati indikatore i izraditi plan monitoringa i evaluacije Strategije

Nosioci aktivnosti: MRSS, MUP, UP, MLJMP, u saradnji sa: pravosuđem, organima za prekršaje, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: II kvartal 2013.

Status mjere: Nije realizovano.

5.1.2. Sprovoditi evaluaciju implementacije Strategije zaštite od nasilja u porodici

Nosioci aktivnosti: MRSS, MLJMP, u saradnji sa: Odborom sa rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

U cilju koordinacije, primjene, praćenja i procjene sprovođenja aktivnosti predviđenih Strategijom zaštite od porodičnog nasilja, formirana je posebna Komisija. Ovu Komisiju osim predstavnika nadležnih ministarstva čine i tri predstavnika NVO sektora koji se bave zaštitom od nasilja u porodici. Izvještaj o sprovođenju aktivnosti predviđenih Strategijom, koji sačinila Komisija za koordinaciju, primjenu, praćenje i procjenu, Ministarstvo rada i socijalnog staranja dostavlja Vladi Crne Gore, jednom godišnje. Sredstva za finansiranje aktivnosti koje su predviđene ovom Strategijom obezbjeđivaće se iz budžeta nadležnih ministarstva, donacijama, kao i realizacijom projekata koji su finansirani od strane međunarodne zajednice.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja prati implementaciju Protokola o postupanju u slučajevima porodičnog nasilja, koji svim nadležnim institucijama olakšava sprovođenje Zakona, kao i Strategije zaštite od nasilja u porodici. Prema podacima Ministarstva rada i socijalnog staranja u 2013. godini od ukupnog broja prijavljenih slučajeva, 272 žene bile su žrtve nasilja u porodici.

Status mjere: Djelimično realizovano

5.2. Uspostavljen efikasan sistem praćenja primjene mjera iz Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2012-2018

5.2.1. Obezbijediti evaluaciju implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima

Nosioci aktivnosti: Generalni sekretarijat Vlade (Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima) u saradnji sa: Radnom grupom za praćenje implementacija strategija
Vremenski okvir: Kontinuirano, najmanje dva puta godišnje
Status mjere: **Djelimično realizovano**

5.2.2. Organizovati javne tribine, konferencije, predavanja o nasilju nad ženama – žrtvama trgovine ljudima

Nosioci aktivnosti: MUP (Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima), MLJMP (ORR), u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Crvenim krstom Crne Gore, nevladinim organizacijama
Vremenski okvir: Kontinuirano, najmanje dva puta godišnje
Status mjere: Nije realizovano

5.3. Unaprijeđen sistem vođenja statističkih podataka i redovno sprovesti istraživanja o uzrocima, uticaju i posljedicama nasilja nad ženama i nasilja u porodici

5.3.1. Razviti jedinstvene procedure i forme za prikupljanje podataka o rodno zasnovanom nasilju među nadležnim institucijama

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, pravosuđe, Vijeće za prekršaje, u saradnji sa: Zavodom za statistiku, Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, međunarodnim i domaćim nevladinim organizacijama
Vremenski okvir: 2013-2014.
Status mjere: Nije realizovano

5.3.3. Sistematski prikupljati i objavljivati statističke podatke svih relevantnih institucija o slučajevima nasilja nad ženama

Nosioci aktivnosti: MLJMP, MUP, UP, MRSS, Ministarstvo zdravlja, pravosuđe, Vijeće za prekršaje, u saradnji sa: Zavodom za statistiku, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama
Vremenski okvir: Kontinuirano

U pripremljenoj fazi su aktivnosti koje se tiču uspostavljanja jedinstvene baze podataka o žrtvama nasilja u porodici kao i jedinstvene SOS linije na državnom nivou. Planom realizacije ovih aktivnosti predviđeno je da tokom 2014. godine budu uspostavljene i jedinstvena baza podataka i jedinstvena SOS linija na državnom nivou.

Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici u Crnoj Gori, po mišljenjima značajnog broja građana, NVO i drugih subjekata rasprostranjenije je nego što se prikazuje u zvaničnoj statistici.

Broj registrovanih krivičnih djela u 2013. godini *nasilje u porodici i porodičnoj zajednici*, 183 u poređenju sa prethodnom godinom veći je za 18,8%. Tužiocima je procesuirano 179 krivičnih prijava kojima su prijavljena 184 lica, od kojih 94,5% muškaraca. Među procesuiranim licima su i 54 ili 20,3% lica koji su prethodno procesirana kao počinioci ovih krivičnih djela.

Žrtava nasilja u porodici i porodičnoj zajednici je 208 od kojih je 155 žena i 9 maloljetnih lica.

Službenici Uprave policije podnijeli su nadležnom organu za prekršaje 1052 prekršajne prijave iz oblasti *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici*. Registrovano je 1137 izvršioaca prekršaja i to 1052 muškog pola.

Žrtve prekršaja nasilja u porodici su 1155 lica, od kojih su 785 ženskog pola, 370 muškog pola među kojima je 69 maloljetnih lica.

Područni organi za prekršaje su licima osumnjičenim za nasilje u porodici izrekli 115 zaštitnih mjera i to :

- udaljenja iz stana ili drugog prostora za stanovanje - 22
- mjera zabrane približavanja - 40
- zabrana uznemiravanja i uhođenja - 33
- obaveznog liječenja od zavisnosti - 11
- mjera obaveznog psiho – socijalnog tretmana - 9

Izrečene su četiri novčane kazna zbog prekršajne odgovornost za zanemarivanje iz čl.37 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Uprava policije, kao i svih ovih godina, iskazuje punu podršku svima koji su dali i daju svoj nesumnjivi doprinos zaštiti i pomoći žrtvama nasilja u porodici u proteklom periodu, a ujedno se priključuje promovisanju međunarodne kampanje «16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama».

U 2013. godini registrovano je 25 *krivičnih djela protiv polne slobode*: 4 silovanje, 4 silovanje u pokušaju, 9 nedozvoljene polne radnje, 4 obljava nad djetetom i po jedno prikazivanje pornografskog materijala djeci i proizvodnja i posjedovanje dječije pornografije, podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa, silovanje u pomaganju i posredovanje u vršenju prostitucije.

KRIVIČNA DJELA PROTIV POLNE SLOBODE

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Silovanje	11	7	17	9	5	3	3	4
Silovanje u pokušaju	3	3	3	3	1	6	2	4
Nedozvoljene polne Radnje	21	12	14	21	13	8	15	9
Nedozvoljene polne radnje u pokušaju	2	1	1					
Obljava nad nemocnim Licem				2	1	1	1	
Posredovanje u vršenju prostitucije	2	3		3	4	3		1
Podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa				2				1

Obljuba sa djetetom	4	4		1	3	2	1	4
Obljuba zloupotrebom položaja				1		2		
Posredovanje u vršenju prostitucije u vezi sa zločinačkim udruživanjem					8			
Prikazivanje pornografskog materijala					1		1	1
Navođenje malolje. lica da prisustvuje vršenju k.d.polne slobode							1	
UKUPNO	43	30	35	42	36	25	24	25

U toku 2013 godine nijesu registrovana krivična djela trgovina ljudima.

Statistički podaci iz oblasti nasilja u porodici:

Prema podacima Vrhovnog suda u 2013. godini za krivična djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici donijete su sledeće presude:

Osnovni sud Na nivou svih osnovnih sudova u CG:	Vrste zatvorskih kazni
Broj odbijajućih presuda - 50	Zatvorske kazne - 24
Broj oslobađajućih presuda - 19	Uslovne kazne - 69
Broj osuđujućih presuda - 63	Novčane kazne - 7
Ukupan broj presuda - 132	Mjera bezbjednosti - 6
	Opomena - 1
	Ukupan broj zatvorskih kazni - 107

Mjere bezbjednosti odnose se na obavezno liječenje od alkoholizma, narkomanije i psihijatrijsko liječenje u zdravstvenoj ustanovi.

Na osnovu izvještaja o radu područnih organa za prekršaje na predmetima iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici za 2013. godinu u periodu od 01.01.2013. do 31.12.2013. godine područni organi za prekršaje su imali ukupno u radu 1.129 predmeta iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, od čega je na kraju godine završeno 942 ili 83,43% predmeta.

Završeni predmeti: - 336 novčanih kazni; - 109 kazni zatvora; - 114 uslovnih osuda; - 89 opomena; - 15 obustava; - 4 vaspitne mjere; - 7 odbačaja; - 225 oslobađajućih odluka i - 267 zaštitnih mjera.	Zaštitne mjere: - 71 zabrana približavanja žrtvi; - 13 obavezno psihijatrijsko liječenje; - 36 udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje; - 112 zabrana uznemiravanja i uhođenja; - 7 obavezan psiho-socijalni tretman; - 28 obavezno liječenje od zavisnosti.
--	--

--	--

Ukupno je bilo 970 žrtava nasilja, od čega: 658 žrtava nasilja je ženskog pola ili 67,83% i 312 žrtava nasilja muškog pola ili 32,17%.

Od ukupnog broja žrtava, punoljetnih žrtava nasilja bilo je 903 ili 93,09% i to: 629 punoljetnih žrtava nasilja ženskog pola ili 69,66% i 274 punoljetnih žrtava nasilja muškog pola ili 30,34%.

Maloljetnih žrtava nasilja bilo je 67 ili 6,90% i to: maloljetnih žrtava ženskog pola 29 ili 43,28% i 38 ili 56,71% maloljetnih žrtava muškog pola.

Ukupno je bilo 1.008 nasilnika i to: 875 nasilnika muškog pola ili 86,80% i 133 nasilnika ženskog pola ili 13,19%. Od toga punoljetnih nasilnika bilo je 996 ili 98,80% i to: nasilnika muškog pola 867 ili 87,04% i nasilnika ženskog pola 129 ili 12,95%. Maloljetnih nasilnika bilo je 12 ili 1,19%, od čega 8 muškog i 4 ženskog pola.

Na uzorku od 838 ili 77% od ukupnog broja nasilnika, njih 454 ili 54,17% je nezaposleno. Na uzorku od 547 ili 50,27% od ukupnog broja nasilnika pregled po stepenu obrazovanja je sljedeći:

- 130 nasilnika ili 23,76% ima osnovno obrazovanje;
- 371 nasilnik ili 67,82% ima srednje stručno obrazovanje i
- 46 nasilnika ili 8,40% ima više ili visoko obrazovanje.

U periodu od 01.01.2013. do 31.12.2013. godine, Vijeće za prekršaje Crne Gore je u postupku po žalbama primilo u rad 118 predmeta iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Navedeni predmeti su završeni na način što je 74 prvostepenih odluka potvrđeno, 21 preinačena, dok su za 23 predmeta prvostepene odluke ukinute.

Uvođenje principa jednakosti i ravnopravnosti žena i muškaraca u sve oblasti društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi, predstavlja ispunjenje jednog od osnovnih standarda ostvarivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Status mjere: Realizovano

5.3.4. Sprovoditi istraživanja o nasilju nad ženama i nasilju u porodici i uključiti podatke iz državnih institucija

Nosioci aktivnosti: MLJMP, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete, pravosuđe, u saradnji sa: međunarodnim i domaćim nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Na zahtjev UNDP i u saradnji sa CEED Consulting-om i SOS linijom Nikšić, predstavnicā Centra za ženska prava bila je uključena u razvoj prve sveobuhvatne Studije o nasilju u porodici i nasilja nad ženama u Crnoj Gori. Studija je obuhvatila intervju sa 1.100 crnogorskih građana u svim opštinama i intervjuima sa 100 žena koje su bile žrtve nasilje. Predstavnicā ČŽP Maja Raičević radila je analizu situacije, intervju, upitnike i kvalitativne analize podataka istraživanja. Rezultati istraživanja, objavljeni u maju 2012, pokazali su da 92% anketiranih građana vjeruju da je nasilje u porodici i nasilje nad ženama prisutno, dasu žrtve nasilja uglavnom žene i djeca (93%) i da su nasilnici najčešće muškog pola (74%). Međutim, samo 13% ispitanika je bilo spremno da priča o svom ličnom iskustvu sa nasiljem. Svaki treći građanin/ka je izjavio/la da ne bi prijavio/la nasilje iz jednog od sledećih razloga: slabo povjerenje u efikasnost institucija, strah, patrijarhalni stavovi o porodičnim odnosima, kao nešto što niko ne bi trebalo da ometa ili zbog sumnje da se problem nasilja u porodici može prevazići ili zaustaviti.

Status mjere: Djelimično realizovano

5.4. Razvijena svijest kod državnih službenika/ca odgovornih za primjenu zakona, zdravstvenih i socijalnih radnika/ca o svim oblicima nasilja nad ženama i nasilja u porodici

5.4.1. Promovisati Konvenciju Savjeta Evrope o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Nosioci aktivnosti: MLJMP – ORR, MRSS, MUP, UP, u saradnji sa: Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, Političkim klubom za borbu protiv nasilja u porodici, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: II kvartal 2013

U cilju promovisanja Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska Konvencija) NVO „Centar za ženska prava“ i Fondacija Petrović Njegoš, uz podršku Francuskog Instituta u decembru organizovali su u Podgorici *prvu nacionalnu konferenciju*. Istanbulska konvencija predstavlja prvi obavezujući pravni instrument u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Evropi. Crna Gora jedna je od prvih pet država koje su ratifikovale ovu Konvenciju i samim tim preuzela obavezu da promijeni svoje zakone, uvodi praktične mjere i obezbijedi resurse za efikasno sprječavanje i onemogućavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Status mjere: Realizovano

5.4.2. Edukacija stručnjaka koji rade u oblasti zaštite od nasilja u porodici u svim državnim organima za prepoznavanje, sprječavanje i kompetentno postupanje u slučajevima porodičnog nasilja

Nosioci aktivnosti: MLJMP – ORR, MRSS, MUP, UP, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, u saradnji sa: Upravom za kadrove, Centrom za edukaciju nosilaca pravosudnih funkcija, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Usvojen je Pravilnik o sprovođenju zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana počinioca nasilja. Održan je veći broj edukacija stručnih radnika iz socijalne zaštite koji se bave problematikom zlostavljanja.

SOS Podgorica realizovalo je 4 jednodnevna treninga u gradovima Bijelo Polje, Berane, Rožaje i Plav. Treninzima je obuhvaćeno 106 polaznika/ca (26 više od planiranog broja). Povećano znanje i informisanost policijskih službenika, socijalnih i zdravstvenih radnika o načinima djelovanja i obavezama definisanim Protokolom o postupanju institucija u slučajevima nasilja u porodici. Razmijenjena iskustva i definisane poteškoće u sprovođenju Protokola u okviru socijalnih, policijskih i zdravstvenih službi. Ojačana multidisciplinarna saradnja na lokalnom nivou između policijskih službenika, socijalnih i zdravstvenih radnika u gradovima Bijelo Polje, Berane, Rožaje i Plav. Distribuirano 110 priručnika za sistematizovanu podršku u postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici. Izvršena evaluacija treninga i rada trenera. Ključno postignuće je poboljšan kvalitet rada relevantnih službi i tretman lica ugroženih porodičnim nasiljem.

U novembru 2012, Centar za ženska prava sproveo je obuku o nasilju u porodici i o sprovođenju Kodeksa ponašanja institucija u slučajevima nasilja u porodici. Cilj obuke je bio da se policija, Centar za socijalni rad i zdravstveni radnici upoznaju sa upotrebom Kodeksa ponašanja za institucije u slučajevima nasilja u porodici i principima saradnje između odjeljenja, da se podigne svijest o problemu nasilja u porodici i edukuju učesnici o metodologiji rada sa žrtvama. Centar za prava žena sprovodi treninge u okviru "Projekta za rodnu ravnopravnost IPA 2010", koji zajednički realizuju Ministarstvo

pravde i ljudskih prava (Odjeljenje za rodnu ravnopravnost), UNDP i Delegacije EU u Crnoj Gori.

Status mjere: Realizovano

5.5. Ojačan sistem socijalne i druge podrške i zaštite svih žrtava nasilja u porodici

5.5.1. Izraditi analizu stanja i identifikovati ključne probleme u socijalnoj i drugoj zaštiti žrtava porodičnog nasilja i izvršiti procjenu kapaciteta neophodnih za efikasnu podršku žrtvama porodičnog nasilja

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa: MLJMP(ORR), Ministarstvom unutrašnjih poslova, lokalnim upravama, nevladinim organizacijama
Vremenski okvir: 2013.

Imajući u vidu da je kvalitet socijalne zaštite određen i institucionalnim kapacitetima primarnih pružalaca usluga socijalne zaštite - centara za socijalni rad, Vlada je pokrenula projekat **Socijalni karton- Informacioni sistem socijalnog staranja (ISSS)**, koji je jedan od osnovnih stubova reforme sistema i koji će značajno unaprijediti način rada centara za socijalni rad, a istovremeno će se ostvariti uštede u dijelu administrativnih troškova sistema socijalne zaštite. *Cilj projekta* je da se unaprijedi kapacitet Vlade Crne Gore da planira, prati i upravlja socijalnom pomoći (zaštitom). Vrijednost ISSS će proisteci iz njegove upotrebe u sprovođenju reforme socijalne zaštite najsiromašnijim domaćinstvima i omogućiti usklađivanje sa praksom EU u oblasti socijalne zaštite.

Realizacija prve faze ovog projekta se očekuje do kraja 2014. godine, a podaci koje vode centri za socijalni rad (uključujući i podatke o žrtvama nasilja) biće integrisani u Informacioni sistem socijalnog staranja.

Status mjere: Djelimično realizovano

5.5.2. Obezbijediti sredstva za rad multidisciplinarnih timova

Nosioci aktivnosti: MRSS u saradnji sa: MLJMP – ORR, MUP, Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom prosvjete, lokalnim upravama, nevladinim organizacijama
Vremenski okvir: 2013 – 2014.

Shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, u okviru 10 Centara za socijalni rad, *formirani su multidisciplinarni timovi*, koji pružaju potpunu i koordiniranu zaštitu žrtvama porodičnog nasilja. Centar za socijalni rad, zdravstvena ustanova, kao i drugi organ i ustanova koji se bave zaštitom dužni su da, bez odlaganja, pruže zaštitu i pomoć žrtvi u skladu sa svojim nadležnostima. Kada se radi o socijalnoj zaštiti, ovaj zakon propisuje da socijalna zaštita žrtve obuhvata materijalnu i nematerijalnu pomoć, smještaj i usluge socijalnog rada, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna i dječja zaštita. Praksa je pokazala da postoji realna potreba za postojanjem multidisciplinarnih timova za zaštitu od nasilja u porodici. To pokazuje stalno povećanje broja prijavljenih slučajeva Centrima za socijalni rad, odnosno broj slučajeva u završnim i tekućim procedurama.

Status mjere: Realizovano

5.5.3. Obezbijediti supervizijsku podršku radu multidisciplinarnih timova

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa: MLJMP, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Ministarstvom zdravlja, Upravom policije, pravosuđem, Vijećem za prekršaje, lokalnim upravama, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: Kontinuirano
Status mjere: Nije realizovano

5.5.4. Osnovati savjetovališta za brak i porodicu kao specijalizovanu ustanovu za pomoć žrtvama nasilja u porodici u sklopu Centra za socijalni rad ili Centra za mentalno zdravlje

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo zdravlja, u saradnji sa: MLJMP, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: 2013-2014.

Status mjere: Nije realizovano

5.5.5. Uspostaviti besplatnu i jedinstvenu SOS liniju za prijave slučajeva nasilja u porodici sa 24vornosatnim dežurstvom

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, u saradnji sa: telekomunikacionim kompanijama, lokalnim upravama, međunarodnim i nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Do kraja 2013.

Izrađena analiza održivosti SOS linije.

Status mjere: Nije realizovano

5.5.6. Uspostaviti specifične programe podrške za žene žrtve porodičnog nasilja (programe samopodrške, osnaživanja, socijalizacije...)

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo zdravlja u saradnji sa: Institutom za javno zdravlje, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Centar za ženska prava svoje ciljeve ostvaruje kroz Program podrške za žene žrtve nasilja kroz:

- Inicijalno savjetovanje

Imajući u vidu činjenicu da postoji velika potreba za ovom vrstom usluga i da je nedovoljan broj ženskih organizacija uključen u direktno pružanje usluga korisnicima, CŽP planira da ovu uslugu stavi na raspolaganje žrtvama neprekidno.

Kada je u pitanju početno savjetovanje, prvi kontakt sa klijentima obično je putem telefona, e-mail-a ili facebook stranice. Nakon toga, organizuje se sastanak u kancelariji za zainteresovane organizovantokom kojih se dobijaju informacije o situaciji žrtve. CŽP je napravio plan podrške koji često uključuje i druge usluge koje nudi Centar: kontakt sa relevantnim institucijama, pružanje pravnog savjetovanja i zastupanja na sudu, psihološku podršku i pratnju povjerljivih lica.

- Podrška žrtvama nasilja kroz rad sa povjerljivim licima

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, koji je usvojila Crna Gora 2010, omogućava žrtvama porodičnog nasilja da se obrate institucijama sistema u pratnji povjerljivog lica. Ova usluga je posebno važna u procesima koji uključuju policiju, Centre za socijalni rad i prekršajne organe, jer se smanjuje mogućnost povlačenja žrtve iz procesa. Ova vrsta podrške takođe pozitivno utiče na efikasnost institucija, kao i bolju zaštitu žrtava nasilja u porodici.

Uloga povjerljive osobe je da aktivno podrži i predstavlja interese žrtve, da zadrži pažnju kada je prati, koristeći specijalno dizajnirane forme. Ako se bilo kakva nepravilnost uoči u vođenju ovih institucija, CŽP će preduzeti dalje korake u cilju otklanjanja nepravilnosti i osnaživanja žrtava, omogućavajući im da dobiju adekvatnu podršku od institucija sistema.

- Besplatna pravna pomoć i pravno zastupanje

CŽP pruža besplatnu pravnu pomoć i zastupanje ženama koje su preživjele nasilje u porodici u svim potrebnim zakonskim procedurama.

- Psihološko savetovanje

U oktobru 2012, CŽP je osnovao psihološko savjetovanje za žrtve nasilja u porodici. Savjetovanje vode dva psihologa sa dugoročnim edukacijama u Transakcionim analizama iz oblasti psihoterapije. Profesionalni supervizor savjetovanja je Marina Banić, mr psihologije iz Centra za transakcione analize u Beogradu, Srpskog udruženja za transakcione analize i delegat Udruženja Evropske transakcione analize i Nacionalnog udruženja psihoanalitičara Srbije.

Takođe, CŽP u saradnji sa Advokatskom komorom, Crne Gore pruža besplatnu pravnu pomoć i zastupanje na sudu za žrtve nasilja u porodici. U cilju pružanja žrtvama najbolje moguće podrške i zaštite, advokati moraju biti upoznati sa svim specifičnostima ovog pitanja i steći osjetljivost oko zastupanja žena i djece koji su preživeli nasilje. Dakle, projekat poziva na obuku koja bi iznjedrila advokate sa sveobuhvatnim obrazovanjem o fenomenu nasilja u porodici, opštim principima rada sa žrtvama i pravnim okvirima koji garantuju prava žrtve. Projekat je finansiran od strane američke ambasade kroz Komisije za demokratiju za male grantove. To će biti realizovano u partnerstvu sa Udruženjem sudija Crne Gore i crnogorskom Advokatskom komorom.

SOS Podgorica sprovodi **Projekat : Servisi podrške za žene žrtve porodičnog nasilja**
Kratkoročni ciljevi:

1. Povećana dostupnost informacija i podrške putem SOS telefona,
2. Poboljšan stepen sigurnosti i socijalizacije žena, žrtava porodičnog nasilja
3. Žene sa iskustvom nasilja osnažene da uz podršku sistema izađu iz kruga nasilja

Realizovane aktivnosti:

- ❖ Pravna pomoć i podrška 122 klijentice
- ❖ Psihološka pomoć za ukupno 33 žene, koje su uglavnom pripadale starosnoj grupi od 25 do 35 godina
- ❖ Svakodnevna dežurstva na telefonu - 2037 poziva, od čega je konkretnih slučajeva bilo 247 (mnoge žene zovu i dolaze najmanje 3 puta).
- ❖ Savjetovalište za žrtve nasilja 48 klijentica
- ❖ Grupe samopodrške – 20 žena (2 grupe po 10 žena)

Status mjere: realizovano

5.5.7. Ojačati kapacitete socijalnih službi i NVO za sprovođenje instituta „povjerljivog lica“ u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja u saradnji sa: MLJMP (ORR), nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano
Status mjere: **u toku je realizacija**

5.5.8. Uspostaviti održivi model finansiranja servisa podrške žrtvama porodičnog nasilja

Nosioci aktivnosti: MRSS, MLJMP (ORR), lokalne uprave u saradnji sa: međunarodnim i nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: 2013-2014.

Status mjere: Nije realizovano

5.6. Unaprijeđen pristup pravdi za žene žrtve nasilja

5.6.1. Opremiti prostor za obavljanje razgovora sa žrtavama porodičnog nasilja, prilagođen potrebama djece u sklopu policijskih stanica, a u sudovima opremiti posebne čekaone za žrtve svjedoke odvojene od okrivljenog

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije u saradnji sa: pravosuđem, Vijećem za prekršaje, lokalnim upravama, međunarodnim i domaćim nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Početkom novembra 2013. godine, u okviru projekta "Pravda za djecu" koji finansira "UNICEF" u saradnji sa Ministarstvom pravde i Ministarstvom rada i socijalnog staranja obezbijedena je oprema za audio vizuelno saslušanje u devet kancelarija osnovnih i viših tužilaštava u Crnoj Gori, koje se koriste isključivo i samo za potrebe saslušanja maloljetnih lica, bilo kao žrtava, svjedoka ili izvršioca krivičnog djela. ⁶Tužilac koji vodi ove postupke prošao je specijalističku edukaciju za rad sa djecom i član je, pomenutog lokalnog multidisciplinarnog tima (MOT), koji se sastaje najmanje jednom mjesečno (a u hitnim slučajevima odmah po saznanju) i razmatra sve slučajeve u kojima se pojavljuju neki oblici zlostavljanja djece kako bi djetetu pružili što efikasniju zaštitu.

Status mjere: Djelimično realizovano

5.6.2. Izraditi informator i edukativne materijale o mehanizmima zaštite žrtava porodičnog nasilja, koji će biti dostupni u svim institucijama, kako bi se obezbijedila potpuna informisanost žrtve i zaposlenih u institucijama

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, MLJMP (ORR), Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, u saradnji sa: pravosuđem, Vijećem za prekršaje, lokalnim upravama, međunarodnim organizacijama, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: 2013-2014.

Štampan Informator o mogućnostima zaštite žrtava porodičnog nasilja u 1000 primjeraka sa svim kontaktima postojećih servisa u NVO i institucijama u Crnoj Gori

Status mjere: **Realizovano**

⁶ Na ovaj način dijete žrtva je maksimalno zaštićeno od dodatne traumatizacije, jer saslušanje vodi jedno lice (psiholog ili psihijatar), dok je tužilac u drugoj prostoriji i putem pomenute tehnike prati saslušanje, a pomoću mikrofona postavlja pitanja psihologu koji koristi slušalice u komunikaciji sa tužiocem. Psiholog po potrebi preformuliše pitanje na način koji je razumljiv za dijete, ali vodeći računa da se dobije tražena informacija. Na ovaj način onemogućeno je da dijete vidi i čuje tokom saslušanja bilo koje, osim stručno lice koje može biti psiholog, psihijatar, pedagog ili socijalni radnik u zavisnosti od traume i stanja djeteta, te potreba postupka. Ovako uzet iskaz žrtve djeteta se audiovizuelno snima i služi kao dokaz u krivičnom postupku, kako bi se spriječilo ponovno saslušanje žrtve i suočenje osumnjičenog i žrtve.

5.6.3. Redovno pratiti primjenu propisa iz oblasti porodičnog nasilja

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo pravde, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa: Ministarstvom unutrašnjih poslova, Upravom policije, Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom prosvjete, pravosuđem, organima za prekršaje, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: u toku je realizacija

5.7. Povećana informisanost i svijest javnosti o pojavi i posljedicama rodno zasnovanog nasilja

5.7.1. Izraditi i licencirati program i edukativni materijal o rodno zasnovanom nasilju, nenasilnim oblicima ponašanja i rješavanja sukoba

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, u saradnji sa: nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: 2013.

Status mjere: Nije realizovano

5.7.3. Sprovoditi kampanje u cilju senzibilizacije javnosti o problemu nasilja u porodici, sa akcentom na kampanju 16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa: lokalnim upravama, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, Političkim klubom za borbu protiv nasilja u porodici, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: 2013-2014. kontinuirano

Nasilje u porodici predstavlja jednu od tri komponente IPA 2010 Programa za rodnu ravnopravnost. Kampanja „16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama“ obuhvata sledeće aktivnosti:

1) Saradnja sa Skupštinom Crne Gore

u organizovanju kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja Predraga Boškovića, pomoćnika ministra zdravlja Mensuda Grbovića i direktora Uprave policije Slavka Stojanovića na temu – primjena Strategije zaštite od nasilja u porodici 2011-2015 tokom devetnaestog sastanka Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore. Odbor je konstatovao daraspoloživi podaci ukazuju na činjenicu da problem nasilja nad ženama postaje vidljiv. Problemi koji se javljaju u praksi ukazuju da je potrebno podići nivo saradnje između nadležnih institucija, kao i njihove saradnje sa organizacijama civilnog društva i kontinuirano raditi na jačanju kapaciteta u pogledu specifičnih znanja i vještina. Konstatovano je da treba pojačati rad na primjeni Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici i informisanosti društvene sredine i svih aktera u cilju suzbijanja nasilja nad ženama, te zajednički raditi na postizanju društvenog konsenzusa, a u cilju prevazilaženja i traženja najboljih i najefikasnijih rješenja. Sastanku su prisustvovali predstavnici Ujedinjenih nacija, Evropske unije i Misije OEBS-a u Crnoj Gori kao i predstavnici sledećih nevladinih organizacija: NVO „Bona Fide“, Pljevlja; „Centar za ženska prava“, Podgorica; „Sigurna ženska kuća“, Podgorica kao i „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“, Nikšić.

2) Proslava Međunarodnog dana ljudskih prava

3) *Sastanak Političkog kluba u borbi protiv nasilja u porodici*

Sastanak je organizovan sa ciljem da se doprinese kampanji „16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja u porodici“. Članice ovog klupa su istaknute političarke crnogorskih parlamentarnih stranaka koje su ovaj sastanak iskoristile kako bi prodiskutovale o postojećim zakonskim rješenjima u borbi protiv nasilja i o neophodnosti njihovog daljeg usavršavanja. Sastanku su prisustvovali i predsjednik Osnovnog suda iz Podgorice kao i konsultantkinja UNDP-a u Cnoj Gori koji su prisutne upoznali sa manama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Stalni koordinator UN u Crnoj Gori i šefica UNHCR-a u Crnoj Gori takođe su informisali prisutne o naporima sistema UN u cilju poboljšanja zaštite žrtava nasilja u Crnoj Gori.

4) „*Milijarda ustaje*“ je globalni protest i poziv ženama da plešući odbiju pristati na status quo sve dok silovanje i kultura nasilja ne nestanu.

5) U okviru kampanje „16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama“ u Budvi je održana debata za srednjoškolce čija tema je bila „*Njegošev Gorski Vijenac predstavlja- ne predstavlja primjer diskriminacije žena u Crnoj Gori.*“

U izvještajnom periodu, predstavnice CŽP sproveli su niz aktivnosti u okviru kampanje "16 dana aktivizma protiv nasilje u porodici ", koja je počela 25. novembra. Pored učešća u televizijskim programima (RTV Novosti, RTV Atlas) i članaka u novinama i na veb portalima ('Vijesti', 'Dan', 'Dnevne Novine', "Portal Analitika", "Slobodna Evropa" ...), CŽP je održao seriju predavanja o nasilju u porodici za predstavnike opštine Cetinje (novembar 27.) i javnost (Američki kutak, Kulturno-informativnog centar "Budo Tomović ", novembar 2012, Škola za demokratiju za - Predavanje o ženskim pravima - maj 2013, Fakultet političkih nauka, Univerzitet Crne Gore - predavanje o početku i razvoju feminističkog pokreta za studente).

Status mjere: realizovano

5.7.4. Izraditi i ažurirati posebnu web stranicu i facebook profil za prezentovanje programa i sprovedenih aktivnosti zaštite od nasilja u porodici

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa: Političkim klubom za borbu protiv nasilja u porodici, međunarodnim i domaćim nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: 2013-2014. kontinuirano

Status mjere: u toku je realizacija

5.7.5. Organizovati kampanje u romskim naseljima o problemu nasilja nad ženama i prisilnim brakovima RE djevojčica

Nosioci aktivnosti: MLJMP u saradnji sa: Romskim savjetom, Crvenim krstom, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Političkim klubom za borbu protiv nasilja u porodici, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

ORR, u saradnji sa Centrom za romske inicijative, organizovalo je u decembru 2013. dvodnevni seminar za predstavnike/ce Uprave policije, Tužilaštva, Suda, centara za socijalni rad, kao i predstavnice nevladinih organizacija koje se bave pitanjima položaja Romkinja i Egipćanki u crnogorskom društvu na temu „ *Zakonski mehanizmi u borbi protiv prisilnih i ugovorenih dječjih brakova*“. Na seminaru je bilo 20 učesnika/ca.

Cilj seminara bio je jačanje međuresorne saradnje u borbi protiv prisilnih i ugovorenih dječjih brakova, sa posebnim akcentom na RE populaciju.

Status mjere: Realizovano

6. Mediji i kultura

Strateški cilj: Suzbijati rodne stereotipe i uvesti politiku rodne ravnopravnosti u medije i kulturu

6.1. Povećana medijska vidljivost primjene politike rodne ravnopravnosti

6.1.1. Štampati i promovisati Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori (2013-2017)

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), u saradnji sa: lokalnim samoupravama, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, medijima, nevladinim organizacijama
Vremenski okvir: I kvartal 2013.

Vlada Crne Gore je, na sjednici održanoj 24. januara 2013. godine, usvojila Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori (2013-2017) sa Programom sprovođenja za 2013-2014. godinu. PAPRR je štampan u vidu publikacije.

Status mjere: Realizovano

6.1.2. Organizovati svaka tri mjeseca konferenciju za štampu Odjeljenja za rodnu ravnopravnost

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), u saradnji sa: medijima, lokalnim upravama
Vremenski okvir: 4 puta godišnje

Jedna održana povodom 8. marta

Status mjere: Djelimično realizovano

6.1.3. Sprovesti analizu medijskog izvještavanja s aspekta rodne ravnopravnosti Kontinuirano vršiti monitoring izvještavanja medija

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), u saradnji sa: medijima, nevladinim organizacijama
Vremenski okvir: II kvartal 2013. i kontinuirano

ORR u cilju unaprjeđenja medijskih politika i praksi u smjeru proaktivnijeg angažovanja crnogorskih medija na ostvarenju ciljeva politike rodne ravnopravnosti i usklađivanju jezika u službenoj i javnoj upotrebi sa zahtjevima za rodnom ravnopravnošću u društvu izdalo je dvije publikacije i to: „Registar zanimanja i titula žena“ i „Monitoring - rodna osjetljivost crnogorskih medija“.

Nacionalni zakoni i strateška dokumenta obavezuju medije masovne komunikacije da izbjegavaju rodne stereotipe i rodnu diskriminaciju i da aktivno doprinose politici rodne ravnopravnosti, a takva obaveza crnogorskih medija proizilazi iz Ustava Crne Gore, Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Plana akcije za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2013-2017, Zakona o medijima, Zakona o radio-difuziji, Zakona o javnim radio-difuznim servisima Crne Gore i Kodeksa novinara Crne Gore.

Status mjere: Realizovano

6.2. Unaprijeđeno znanje zaposlenih u medijima o rodnoj ravnopravnosti

6.2.1. Organizovati edukativne radionice za zaposlene u medijima na temu rodne ravnopravnosti (predstavljanje zakonskog i strateškog okvira, savremeni

problemi u oblasti, značaj zastupljenosti u medijima, upotreba rodno senzitivnog jezika...)

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo kulture, u saradnji sa: resornim ministarstvima (koordinatori za RR), Upravom za kadrove, Agencijom za elektronske medije, Institutom za medije, nevladinim organizacijama.

Vremenski okvir: Dva seminara godišnje

Kako bi se unaprijedilo znanje zaposlenih u medijima, u Institutu za medije u decembru 2013. u organizaciji Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava, a uz finansijsku podršku OEBS-a održan je *seminar o rodnoj ravnopravnosti za predstavnike/ce medija.*

Status mjere: Djelimično realizovano

6.2.2. Inicirati vođenje statistike po polu zaposlenih u medijima

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo kulture, u saradnji sa: Agencijom za elektronske medije, medijima, Institutom za medije, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

6.3. Uspostavljanje rodne ravnopravnosti u oblasti kulture

6.3.1. Sufinansiranje kvalitetnih kulturno-umjetničkih programa i projekata koji afirmišu rodnu ravnopravnost

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo kulture u saradnji sa: lokalnim samoupravama, Vladom Crne Gore, Komisijom za sufinansiranje nevladinih organizacija

Vremenski okvir: Kontinuirano

U oktobru 2013. u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava održan je prvi sastanak Koordinacionog tima za *Osnivanje Muzeja žena Crne Gore* čime je otpočeo proces osnivanje ove muzejske ustanove. Osnivanje Muzeja žena Crne Gore inicirale su predstavnice civilnog sektora, Skupštine Crne Gore (Odbora za rodnu ravnopravnost) i Vlade Crne Gore (Ministarstva kulture i Ministarstva za ljudska i manjinska prava - Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti), koje dijele isto uvjerenje da je osnivanje ove ustanove veoma značajno kako sa stanovišta politike rodne ravnopravnosti, tako i sa stanovišta savremenih politika kulture koje se implementiraju u Crnoj Gori. Sam proces osnivanja Muzeja žena će biti dugotrajan s obzirom da se moraju obezbijediti brojni i kompleksni uslovi, a uloga Koordinacionog tima je da u predstojećem periodu obezbijedi uslove za osnivanje ove institucije.

Između ostalog, Koordinacioni tim će u narednom periodu nastojati da javnost i sve aktere koji mogu uticati na ovu odluku pridobije za ideju da se, u trenutku kada se za to budu stekli uslovi, Muzeju žena ustupi objekat u kojem je nekad bio smješten Djevojački institut carice Marije Aleksandrovne na Cetinju, a čija je kulturna namjena već definisana kroz „Elaborat o utvrđivanju kulturne vrijednosti“ i „Studiju zaštite kulturnih dobara za potrebe UP Istorijsko jezgro Cetinja“, čime bi se on vratio svojoj prvobitnoj namjeni – emancipovanju ženskog dijela crnogorske populacije.

Osnivanjem Muzeja žena Crna Gora će se pridružiti brojnim državama u Evropi i svijetu koji ovakve institucije već imaju. Na taj način će biti potvrđena spremnost države Crne Gore da mnoge doprinose žena u sferi privatnosti, javnog života, trgovine, politike itd. uvaži kao relevantne za nastanak crnogorskog istorijskog identiteta.

Centar za ženska prava ostvaruje svoje ciljeve i kroz program „Žene i kultura“. Predstavnicica CŽP učestvovala je u postavljanju čuvane predstave Ivana Enslera "Vaginin monolog", koja se realizuje po prvi put u Crnoj Gori. U čast istorije, u mjesecu prava žena, projekat je organizovan od strane Američkog ugla u Podgorici, Fulbrajtovih američkih stipendista u Crnoj Gori i grupom dobrovoljaca, pod pokroviteljstvom američke ambasade u Podgorici. Grupa žena je pred prepunom salom izvodila predstavu tri noći zaredom, a prikupljeni novac od prodaje karata je upotrebljen da podrži sklonište "Sigurne ženske kuće".

Status mjere: realizovano

6.3.2. Organizovati edukativne radionice za zaposlene u lokalnoj samoupravi o značaju rodne ravnopravnosti u oblasti kulture

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Ministarstvom kulture, Upravom za kadrove, lokalnim upravama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

6.3.3. Organizovati edukativne radionice o značaju rodne ravnopravnosti u crnogorskim institucijama kulture

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Ministarstvom kulture, Javnim institucijama kulture, lokalnim upravama, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

6.4. Unaprijeđena medijska promocija uspješnih žena

6.4.1. Podstaci uvođenja kontinuiranih programa koji promovišu uspješne žene (bez obzira na obrazovanje, političko, seksualno, nacionalno ili vjersko opredjeljenje) u elektronskim i štampanim medijima

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo kulture u saradnji sa: MLJMP (ORR), medijima, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

6.4.2. Promovisati i medijski podržati žene koje se bave starim zanatima i vještinama

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo kulture u saradnji sa: Vladom Crne Gore, Komisijom za sufinansiranje NVO, lokalnim upravama, pojedincima, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

6.5. Uspješne žene u nauci

6.5.1. Promovisati uspješne žene u nauci

Nosilac aktivnosti: Ministarstvo nauke

Vremenski okvir: Kontinuirano

U okviru „Otvorenih dana nauke“ uspješne žene u nauci u Crnoj Gori uzele su učešća na panelima o najnovijim naučnim otkrićima u oblasti genetskih istraživanja u

poljoprivredi (Vesna Maraš, Biljana Lazović, Božidarka Marković i Jelena Lazarević), koji su organizovani 26. septembra 2013. godine. Takođe, u okviru ove manifestacije obezbijedili smo medijsku vidljivost jedne naše naučnice iz dijaspore (dr Sanja Šćepanović), koja je gostovala na Atlas televiziji, emisija „5 do 5” i na Jutarnjem programu TV Vijesti.

U skladu sa čl. 20 Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti i Pravilnikom o uslovima i bližim kriterijumima za dodjelu godišnjih nagrada za naučna dostignuća, kao i iznos nagrada, Ministarstvo nauke je objavilo Konkurs za dodjelu godišnjih nagrada za naučna dostignuća u 2013. godini (ovaj Konkurs objavljuje se već treću godinu uzastopno), a rok za dostavljanje prijava bio je 15. novembar 2013. godine. Ministarstvo nauke je dodijelilo nagradu najuspješnijoj ženi u nauci za 2013. godinu dr Mileni Đukanović, u iznosu od 2.000,00€.

Ministarstvo nauke Crne Gore, u saradnji sa UNESCO Regionalnim biroom za nauku i kulturu u Evropi (Venice Office) i Nacionalnom komisijom za UNESCO, po prvi put ove godine obilježilo je UNESCO Svjetski dan nauke, 11. novembra 2013. godine, koji je bio posvećen vodama. Na panelima koji su organizovani u okviru ovog dana, uzele su učešća poznate naučnice u Crnoj Gori: doc. dr Vesna Maraš, prof. dr Vesna Mačić i dr Silvana Đurašević.

Status mjere: Realizovano

6.6. Podstaci publikovanje literature koja promovise rodnu ravnopravnost

6.6.1. Učestvovati na sajmu knjiga sa literaturom o rodnoj ravnopravnosti

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo kulture, u saradnji sa: zemljama regiona, međunarodnim i domaćim nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: II kvartal 2013. godine

Status mjere: Nije realizovano

7. Ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu

Strateški cilj: Ravnopravno učešće žena i muškaraca na svim nivoima odlučivanja

7.1. Postignuta uravnotežena zastupljenost žena i muškaraca u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na svim nivoima

7.1.1. Razmotriti redefinisavanje kvote od 30% u Zakonu o izboru odbornika i poslanika na način da se uvede obaveza da svako treće mjesto na listi bude lice manje zastupljenog pola

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, nevladinim organizacijama, medijima
Vremenski okvir: Do kraja 2014.

Skupština Crne Gore je na zasjedanju 8. septembra 2011. godine usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika kojim se Članom 39 dodaje novi član 39a koji glasi: "U cilju ostvarivanja rodne ravnopravnosti, na izbornoj listi biće najmanje 30% kandidata manje zastupljenog pola. Izborna lista koja ne ispunjava uslove iz stava 1 ovog člana smatraće se da sadrži nedostatke za proglašenje izborne liste, a podnosilac liste biće pozvan da otkloni nedostatke liste, u skladu sa ovim

Zakonom. Podnosiocu izborne liste koji ne otkloni nedostatke iz stava 2 ovog člana izborna Komisija odbiće izbornu listu, u skladu sa ovim Zakonom”.

Međutim, bez obzira na Ustavna opredjeljenja i zakonske propise, te javno proklamovane političke stavove, kao i dokumenta pojedinih partija i utvrđene obaveze, podaci o učešću žena u organizacionim strukturama političkih partija pokazuju nizak stepen zastupljenosti žena u njihovom radu, kao i njihovu slabu zastupljenost na visokim funkcijama koje uključuju donošenje odluka.

Afirmativne mjere koje treba da budu uvedene u zakonodavstvo (Izborni zakon, Zakon o političkim strankama, Zakon o finansiranju političkih partija) su sledeće:

- U Izbornom zakonu, treba da postoje 2 dodatne mjere koje se odnose na 30% kvote za žene i njihovoj efikasnoj primjeni: prije svega, obaveza političkih partija je da se žene nalaze na svakom trećem mjestu na izbornim listama, ali i obaveza da žene zamjenjuju žene u slučaju ranijeg premještaja od strane poslanika ili izvršne vlasti.
- U Zakonu o političkim strankama, treba da postoje jasni propisi za uspostavljanje ženskog organizovanja, veću zastupljenost žena u odlučujućim organima političkih partija: određivanje minimuma ženskih predstavnika u stranačkim organima i definisanje jasne i transparentne procedure za unutarpartijske procedure. Sve ove mjere treba da budu obuhvaćene statutima političkih partija`.
- U Zakonu o finansiranju političkih stranaka, neophodno je postaviti jasne zahtjeve za partije koje žele da se finansiraju iz državnog budžeta, da iste imaju obavezuda, u skladu sa Zakonom o političkim strankama, imaju rodno senzitivne statute i da imaju posebne budžete za finansiranje ženskih organizovanja u partiji.

Političke stranke su pozitivno komentarisale ove zahtjeve. Međutim, do danas, zabilježen je mali uspjeh u oblasti političkog udruživanja žena u političkim partijama, što je izazvalo da žene političarke preuzmu aktivnu ulogu u političkom klubu protiv nasilja u porodici; započet je proces edukacije žena na lokalnom nivou i pokrenuta je regionalna saradnja sa sestrinskim partijama. Naredni period će otkriti inkorporiranje ovih propisa u navedenim zakonima, kao i ispunjenje međunarodnih obaveza iz ratifikovanih konvencija.

Status mjere: Izrađen predlog za izmjenu - u toku je realizacija

7.1.2. Organizovati aktivnosti podizanja svijesti javnosti o Rezoluciji Savjeta Evrope Rec (2003) o uravnoteženom učešću žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Skupštinom Crne Gore, nevladinim organizacijama

Vremenski rok: Kontinuirano

Status mjere: u toku je realizacija

7.1.3. Organizovati godišnje prikupljanje i objavljivanje statističkih podataka o zastupljenosti žena i muškaraca u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na državnom i lokalnom nivou

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: ministarstvima i državnim organima, organima lokalne samouprave

Vremenski okvir: Jednom godišnje

U Skupštini Crne Gore od ukupno 81 poslanika 13 je žena, odnosno 16,05% žena.

Veoma je važna i struktura parlamentarnih tijela, koji pokazuju raspored moći, ne samo pobrojčanoj zastupljenosti, nego i po prisutnosti u pojedinim oblastima:

- Ustavni odbor – 2 žene;
- Zakonodavni odbor – 2 žene;
- Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu – 3 žene;
- Odbor za bezbjednost i odbranu – 1 žena;
- Odbor za međunarodne odnose i iseljenike – 1 žena;
- Odbor za evropske integracije – 1 žena;
- Odbor za ekonomiju, finansije i budžet – nema žena;
- Odbor za ljudska prava i slobode – 3 žene;
- Odbor za rodnu ravnopravnost – 8 žena;
- Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport – 4 žene;
- Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje – 1 žena;
- Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje – 1 žena;
- Odbor za antikorupciju – nema žena;
- Komisija za praćenje i kontrolu postupaka privatizacije – nema žena;
- Administrativni odbor – tri žene;
- Pododbor – Odbora za antikorupciju i Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu – 2 žene;
- Radna grupa za izgrađivanje povjerenja u izborni proces – 3 žene

Podaci takođe i dalje pokazuju nizak procenat zastupljenosti žena na odlučujućim položajima u lokalnoj samoupravi, a oni su sljedeći: samo u jednoj opštini žena obavlja funkciju predsjednice opštine; od ukupno 21 opštine dvije žene se nalaze na mjestu potpredsjednica opštine; u 3 opštine na mjestu predsjednika/ca skupštine opštine nalazese žene; funkciju glavnog/e administratora/ke u pet opština obavljaju žene.

U praksi podaci pokazuju da žene dominantno rade u državnim institucijama (preko 50%), dok se njihov broj smanjuje na rukovodećim funkcijama. Međutim, u proteklom periodu primijećen je značajan broj žena na mjestima pomoćnika ministara i starješina organa.

Status mjere: Realizovano

7.2. Povećano učešće žena u izvršnoj vlasti, kao i na mjestima odlučivanja koje imenuje Vlada – voditi računa o rodnom balansu prilikom imenovanja i izbora

7.2.1. Prikupiti i objaviti podatke o učešću žena u izvršnoj vlasti i mjestima odlučivanja koje imenuje Vlada

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: ministarstvima i državnim organima, lokalnim samoupravama

Vremenski okvir: I kvartal 2013.

Statistički podaci prikupljeni tokom septembra 2013. o zastupljenosti žena u Vladi Crne Gore pokazuju sljedeće:

	Ukupno	Žene	Muškarci	Žene %	Muškarci %
Predsjednik Vlade	1	0	1	0.0	100.0
Potpredsjednici/e Vlade	4	0	4	0.0	100.0
Ministri/ministarke	17	3	14	17.65	82.35
Generalni sekretar Vlade	1	0	1	0.0	100.0
Zamjenik/ca generalnog sekretara	1	1	0	100.0	0.0
Pomoćnik/ca generalnog sekretara	2	1	1	50.0	50.0

Savjetnici/e predsjednika Vlade	10	2	8	20.00	80.00
Savjetnici/e potpredsjednika Vlade	10	5	5	50.00	50.00
Direktori/ke direktorata	67	28	39	41.79	58.21
Sekretari/ke ministarstava	15	4	11	26.67	73.33
Državni sekretari/ke	6	2	4	33.33	66.67
Direktori/ke (sekretarijat, uprava, zavod, direkcija i agencija)	36	9	27	25.00	75.00
Pomoćnici/e direktora (sekretarijat, uprava, zavod, direkcija i agencija)	57	22	35	38.60	61.40

Status mjere: Realizovano

7.2.2. Na osnovu prikupljenih podataka napraviti analizu sa preporukama koja će biti upućena Vladi na usvajanje

Nosioci aktivnosti: MLJMP – ORR u saradnji sa: Ministarstvima i državnim organima, organima lokalne samouprave.

Vremenski okvir: II kvartal 2013

Status mjere: Nije realizovano

7.2.3. Primijeniti CEDAW preporuku koja se odnosi na efikasniju primjenu člana 10 Zakona o rodnoj ravnopravnosti

Nosioci aktivnosti: Vlada Crne Gore, Skupština Crne Gore u saradnji sa: MLJMP (ORR), državnim organima, organima lokalne samouprave, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Prikupljanje podataka za Izvještaj CEDAW Komitetu o ispunjavanju preporuka 19-23. Izvještaj je upućen relevantnom Komitetu.

Status mjere: Realizovano

7.3. Političke partije osnažene za uvođenje rodne ravnopravnosti u svoje programe i statute

7.3.1. Održati sastanke sa parlamentarnim partijama o međunarodnim i domaćim zakonskim obavezama u dijelu postizanja rodne ravnopravnosti

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: parlamentarnim političkim partijama

Vremenski okvir: 5 sastanaka godišnje

Sprovodeći Projekat IPA Gender 2010 i unaprjeđujući politike političkog osnaživanja žena u periodu od septembra do novembra organizovan je niz sastanaka u cilju lobiranja za unaprjeđenje afirmativne akcije za povećanje učešća žena u politici. Stalni koordinator UN i stalni predstavnik UNDP-a u Crnoj Gori, sastao sa predstavnicima Radne grupe za izgradnju poverenja u izborni proces, predstavnicima parlamentarnih političkih partija (DPS, PZP, NOVA, HGI, DF) i Odbora za rodnu ravnopravnost. Pored poboljšanja postojeće kvote za manje zastupljeni pol, zatraženo je da političke partije razmotre mogućnost pravnog definisanja osnaživanja ženskog udruživanja unutar političkih stranaka u Zakonu o političkim partijama, kao i delegiranje ženskih predstavnika u odlučujućim organima partija, ali i razmatranje uvođenja posebnih mjera za finansiranje grupa žena unutar partija u Zakonu o finansiranju političkih partija.

Cilj lobiranja je bio podizanje svijesti relevantnih aktera o značaju afirmativne akcije i uvođenje afirmativnih mjera u crnogorskim zakonima s ciljem ispunjavanja međunarodnih obaveza i poštovanja UN i EU principa i standarda. Naglasimo, značaj je u implementaciji CEDAW-a, kao i nedavno usvojene Rezolucije Evropskog parlamenta o pravima žena na zapadnom Balkanu. Crna Gora uvela je kvotu od 30% u Zakonu o izborima (2011), ali i pored toga, Crna Gora i dalje ima 14,8% žena u Parlamentu (izbori su obračunali 16,8%, ali je sada manji broj) i 3 žene na vrhu u procesu donošenja odluka u izvršnim organima. Ovo pozicionira Crnu Goru u donjem dijelu liste u regionu.

Status mjere: Realizovano

7.3.2. Organizovati seminar za članove/ice Odbora za rodnu ravnopravnost i Odbora za ljudska prava Skupštine Crne Gore na temu rodne ravnopravnosti

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Jedan godišnje

Status mjere: Nije realizovano

7.3.3. Organizovati okrugle stolove/konferencije o potrebi većeg učešća žena u političkom i javnom životu

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: Jedan godišnje

Status mjere: Nije realizovano

7.4. Povećan broj žena pripadnica nacionalnih manjina, posebno RE populacije u političkom životu

7.4.1. Organizovati edukacije za mlade pripadnice nacionalnih manjina i Romkinja kako bi se osnažile za bavljenje politikom

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, romskim i drugim nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

7.5. Implementacija Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN - Žene, mir i bezbjednost

7.5.1. Uključiti rodnu perspektivu u obuku zaposlenih u sektoru bezbjednosti, a naročito za mirovne misije

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo odbrane, MUP u saradnji sa: MLJMP (ORR), MVPEI, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Naime, Ministarstvo odbrane je, u saradnji sa ORR - MLJMP, uz učešće predstavnika iz MVPEI, i uz finansijsku i logističku podršku UNDP/SEESAC, organizovalo seminar na temu: „Rodna ravnopravnost u sistemu odbrane“, sa posebnim osvrtom na rodno zasnovanom nasilju. Na seminaru je učestvovalo 10 pripadnika Vojske Crne Gore i četvero zaposlenih iz Ministarstva odbrane, koji su se upoznali sa: osnovama rodne ravnopravnosti, domaćim i međunarodnim zakonodavnim okvirom u ovoj oblasti i

obavezama državnih organa, sa Rezolucijom 1325 SBUN, sa statističkim pokazateljima u vezi rodne ravnopravnosti u crnogorskom društvu, o rodno osjetljivom jeziku, o fenomenu nasilja nad ženama, kao i sa crnogorskim zakonodavnim okvirom u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Rodno senzitivni jezik je u upotrebi u Ministarstvu odbrane kroz donošenje propisa, dokumenata i pojedinačnih pravnih akta.

U programima obuke pripadnika/ca Vojske Crne Gore, od 2013. godine, uvrštena je obuka iz oblasti rodne ravnopravnosti. Takođe, u Vojsci Crne Gore, imenovana je kontakt osoba u vezi pitanja rodne ravnopravnosti.

U Vojsci Crne Gore, na dan 31.10.2013. godine, ima 8,99% zaposlenih žena, od toga su 43 žene profesionalni vojnici po ugovoru, 12 žena su podoficirke, 3 žene su oficirke i 105 žena su civilna lica.

Na prestižnim vojnim akademijama u svijetu (SAD, Italija, Grčka, Makedonija i Njemačka), za potrebe Vojske Crne Gore, trenutno se obrazuje devet (9) mladih žena kadetkinja.

Status mjere: Realizovano

7.5.2. Izraditi propagadni materijal o Rezoluciji 1325 SBUN - Žene, mir i bezbjednost i sprovođenje kampanja

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo odbrane, MUP u saradnji sa: MLJMP (ORR), MVPEI, nevladinim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: III kvartal 2013.

Status mjere: Nije realizovano

7.5.3. Organizovati edukaciju Vojske o Rezoluciji 1325 SBUN

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo odbrane u saradnji sa: MLJMP (ORR), nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Realizujući aktivnost koja se odnosi na edukaciju Vojske o Rezoluciju 1325 SBUN, 19 zaposlenih (3 državna službenika i 16 profesionalnih vojnih lica) iz Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore, pohađali su seminare i obuke posvećene implementaciji navedene rezolucije i njoj pratećih rezolucija (SCR 1820,1888,1889 i 1960), rodnim pitanjima i mirovnim operacijama, angažovanju polova u mirovnim operacijama, zastupanja rodne ravnopravnosti, specijalističkim kursevima kojima se ojačavaju znanje i vještine žena pripadnica oružanih snaga, odnosno bili su učesnici na konferencijama koje su bile posvećene implementaciji Rezolucije 1325 SBUN u sistemu odbrane, primjerima dobre prakse, ograničenjima i izazovima, uvođenju rodnih politika, na unapređenju znanja mladih državnih službenika/ca o položaju i učešću žena u sektoru bezbjednosti, odnosno implementaciji kriterijuma EU u oblasti rodne ravnopravnosti, kao i konferenciji posvećenoj ispitivanju izazova i mogućnosti sa kojima se suočavaju žene – civilna i vojna lica u izgradnji integriteta, promovisanju transparentnosti i jačanju odgovornosti u sektoru odbrane i bezbjednosti.

Status mjere: Realizovano

7.5.4. Organizovati edukaciju pripadnika sektora bezbjednosti o rodno zasnovanom nasilju

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Ministarstvo odbrane u saradnji sa: nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Zajedno sa MLJMP, Ministarstvo odbrane je nosilac aktivnosti za realizaciju mjere, odnosno aktivnosti koja se odnosi na organizovanje edukacije pripadnika sektora bezbjednosti o rodno zasnovanom nasilju.

Status mjere: Djelimično realizovano

7.5.5. Organizovati Regionalnu konferenciju na temu primjene R 1325

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Ministarstvom odbrane, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Ministarstvom vanjskih poslova i evropskih integracija, Upravom policije, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: II kvartal 2013.

U Podgorici je 04.06.2013. održana konferencija "Saradnja državnih i nedržavnih aktera u sprovođenju Rezolucije UN 1325", u organizaciji Instituta za javnu politiku, u saradnji sa Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Ministarstvom unutrašnjih poslova i Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, uz podršku Misije OSCE u Crnoj Gori i UNDP Crna Gora.

Cilj konferencije je otpočinjanje dijaloga i saradnje institucija, civilnog društva, medija, akademske zajednice i građana na sprovođenju Rezolucije SBUN 1325 - Žene, mir i bezbjednost.

Status mjere: Realizovano

7.5.6. Uspostaviti bazu podataka o zastupljenosti žena i muškaraca u Vojsci i Policiji

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo odbrane, Uprava policije u saradnji sa: međunarodnim organizacijama, nevladinim organizacijama, medijima i UNDP/SEESAC i MO zemalja potpisnica projekta

Vremenski okvir: Kontinuirano

Na osnovu Programa aktivnosti za realizaciju komponenti regionalnog projekta u oblasti rodne ravnopravnosti na temu: "Jačanje regionalne saradnje na planu integracije rodne perspektive u reformi sektora bezbjednosti u zemljama zapadnog Balkana", Ministarstvo odbrane učestvovalo je u sprovođenju istraživanja o položaju žena u oružanim snagama zemalja Zapadnog Balkana, na osnovu kojeg je usvojena Studija i donijete preporuke za unapređenje položaja i zastupljenosti žena u oružanim snagama.

U Ministarstvu odbrane i Vojsci Crne Gore uspostavljene su baze podataka o svim zaposlenim i to kroz KAIS – kadrovski informacioni sistem za profesionalna vojna lica i civilna lica na službi, odnosno radu u Vojsci Crne Gore i KIS – kadrovski informacioni sistem za administraciju i registraciju svih zakonom propisanih informacija o zaposlenim državnim službenicima i namještenicima u Ministarstvu odbrane. Ove baze podataka obezbjeđuju evidentiranje, vođenje i analiziranje podataka koji se odnose na planiranje unutrašnje organizacije i sistematizacije, na efikasno raspoređivanje i korišćenje kadrovskog potencijala, na efikasan sistem kontinuiranog školovanja i usavršavanja i na praćenje svih postupaka u vezi sa kadrovima i one se stalno ažuriraju.

U Ministarstvu odbrane, na dan 31.10. 2013. godine, ima 40,58% zaposlenih žena. Nešto više od polovine ovog broja su žene sa visokim obrazovanjem i one su u rangu samostalnih savjetnica, obavljaju najsloženije poslove za koje je potrebna posebna stručnost i samostalnost u radu i odgovorne su za zakonito, pravilno i kvalitetno obavljanje poslova. Učestvuju u pripremi tekstova zakona i podzakonskih akata iz sistema odbrane i bezbjednosti, koordiniraju saradnju Crne Gore sa stranim državama i međunarodnim organizacijama, rade kao savjetnice za odbranu u vojnoj misiji Crne Gore pri NATO-u i polaznice su međunarodnih seminara i kurseva na kojima stiču

posebna znanja i vještine radi kvalitetnog obavljanja poslova svog radnog mjesta. Na rukovodećim radnim mjestima nalaze se dvije žene (ministarka odbrane i sekretarka ministarstva).

U Ministarstvu unutrašnjih poslova Crne Gore je zaposleno 997 žena, što čini 13,71% od ukupnog broja zaposlenih (5.291). Na rukovodećim radnim mjestima raspoređeno je 5 žena.

U Upravi policije zaposleno je 642 žene od ukupnog broja zaposlenih (4682). Na policijskim poslovima (sa policijskim ovlaštenjima) raspoređeno je 470 žena, što čini 11,77% od ukupnog broja službenika (sa policijskim ovlaštenjima (3992)). Na rukovodećim radnim mjestima raspoređena je jedna žena.

U cilju obezbjeđenja što većeg broja kvalitetnih kandidata/kinja, Policijska akademija u Danilovgradu je sačinila Komunikacionu strategiju za upis VII generacije polaznika/ca Obrazovnog programa za zanimanje policajaca/ki. Komunikacionom strategijom definisan je cilj upisne politike, koji se zasniva na upisu polaznika/ca koji/e posjeduju kvalitet za uspješnu realizaciju Obrazovnog programa i postizanje rezultata ekvivalentnih ili boljih od rezultata koje su ostvarile prethodne generacije.

Ostvarivanje ovako definisanog cilja podrazumijeva:

- prijavljivanje na Javni oglas dovoljnog broja kandidata/kinja (najmanje u odnosu 1:7), što predstavlja dobru osnovu za kvalitetnu selekciju;
- da najmanje 30% kandidata budu ženskog pola;
- da struktura prijavljenih kandidata/kinja omogući kvalitetnu selekciju koja će u principu moći obezbijediti sljedeće strukture upisanih polaznika/ca:
 - nacionalna – u približnoj srazmjeri sa strukturom na nivou države;
 - regionalna i opštinska na nivou strukture prijavljenih kandidata za upis sedme generacije polaznika;
 - obrazovna – što veći broj kandidata/kinja sa završenom gimnazijom i srednjom saobraćajnom školom.

U cilju obezbjeđenja što većeg broja kvalitetnih kandidata/kinja, Akademija je organizovala promotivno predstavljanje, u okviru koje je emitovan spot, distribuirani flajeri, objavljeni tekstovi u pisanim medijima, a predstavnici Akademije su gostovali u televizijskim i radio emisijama sa nacionalnom i lokalnom pokrivenošću.

Status mjere: Realizovano

7.5.7. Realizacija Programa aktivnosti Ministarstva odbrane koji se odnosi na regionalni projekat na temu: “Jačanje regionalne saradnje na planu integracije rodne perspektive u reformi sektora bezbjednosti u zemljama zapadnog Balkana”

Nosioci aktivnosti: Ministarstvo odbrane u saradnji sa: UNDP/SEESAC i MO zemalja potpisnicama projekta

Vremenski okvir: 2013-2015.

Realizujući komponente navedenog projekta, Ministarstvo odbrane je imenovalo predstavnika u Radnu grupu koja, zajedno sa Nordijskim centrom za rod u mirovnim misijama (NCGM) i UNDP/SEESAC, radi na razvijanju programa Regionalnog kursa, koji će obučiti regionalnu grupu trenera, pripadnika/ca ministarstava odbrane i oružanih snaga, koji će potom obučiti trenere na nacionalnom nivou koji će biti zaduženi za organizovano podizanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti po dubini u oružanim snagama. Kurs će obuhvatiti komponente koje se odnose na razumijevanje međunarodnog okvira, značaj rodne ravnopravnosti i uključivanja rodne perspektive u odbranu i oružane snage. Dvoje oficira Vojske Crne Gore će pohađati ovaj kurs, koji će se

održati od 5. do 13.marta 2014. godine u Centru za obuku i podršku mirovnim operacijama, Sarajevo, BiH.

U okviru projekta regionalne inicijative SEDM na temu: „Ženski lideri u bezbjednosti i odbrani“ (FLSD), Ministarstvo odbrane učestvovalo je u radu prve radionice ljudskih resursa. Tema u okviru ove radionice nosila je naziv „Raznovrsnost i korišćenje ljudskih resursa- Izazovi i najbolje prakse“, u okviru koje je i podržan drugi nacrt Bijele knjige, u kojoj se ukazuje da raznovrsnost ljudskih resursa i rodne integracije mogu donijeti nove perspektive i iskustva međunarodnoj, kolektivnoj i nacionalnoj odbrani.

Na osnovu Programa aktivnosti za realizaciju komponenti regionalnog projekta u oblasti rodne ravnopravnosti na temu: “Jačanje regionalne saradnje na planu integracije rodne perspektive u reformi sektora bezbjednosti u zemljama zapadnog Balkana“, Ministarstvo odbrane učestvovalo je u sprovođenju istraživanja o položaju žena u oružanim snagama zemalja Zapadnog Balkana, na osnovu kojeg je usvojena Studija i donijete preporuke za unapređenje položaja i zastupljenosti žena u oružanim snagama. Ministarstvo odbrane je donijelo Plan realizacije aktivnosti za sprovođenje ovih preporuka. U toku su aktivnosti na sanaciji/adaptaciji objekata u jedinicama Vojske, koje imaju za cilj poboljšanje uslova života i rada žena u Vojsci.

Ministarstvo odbrane će, u skladu sa utvrđenim nadležnostima i organizacijom, kao i obavezama u vezi sa evroatlanskim integracijama Crne Gore, nastaviti da radi na implementaciji politike rodne ravnopravnosti, odnosno na implementaciji Rezolucije 1325 SBUN, kroz mjere iz Nacionalnog akcionog plana za postizanje rodne ravnopravnosti, odnosno kroz Program sprovođenja za period 2013-2014.godine, kao i na realizaciji aktivnosti u okviru navedenih regionalnih projekata.

U cilju podizanja institucionalnih kapaciteta i umrežavanja institucionalnih mehanizama u oblasti rodne ravnopravnosti, kontakt osoba u vezi poslova rodne ravnopravnosti u Ministarstvu odbrane, zajedno sa još pet predstavnika iz organa državne uprave Crne Gore, bila je polaznik, zajedno sa državnim službenicima/cama iz Hrvatske, BiH, Makedonije i Srbije, petodnevne Regionalne škole rodne ravnopravnosti, u organizaciji Uprave za rodnu ravnopravnost Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike Republike Srbije.

Status mjere: Realizovano

7.5.8. Primijeniti smjernice za uvođenje rodno osjetljive policijske prakse

Nosioci aktivnosti: Uprava policije u saradnji sa: MLJMP (ORR), međunarodnim i domaćim nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Mrežu žena policajaca Jugoistočne Evrope (WPON) su osnovale u novembru 2010. godine u Sarajevu, nominovane predstavnice devet policijskih službi i to Albanije, BIH-Federacije, BIH-Republike Srpske, Bugarske, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije, Moldavije i Srbije, radi unaprijeđivanja statusa žena u policijskim službama i poboljšanja bezbjednosti žena u regionu.

WPON je uspostavljena uz podršku Asocijacije šefova policije Jugoistočne Evrope, kao i Programa Ujedinjenih nacija za razvoj /Centra za kontrolu streljačkog i lakog naoružanja u istočnoj i jugoistočnoj Evropi (UNDP/SEESAC), koji vrši funkciju Sekretarijata WPON-a u okviru projekta „Podrška jačanju principa rodne ravnopravnosti u policijskoj praksi jugoistočne Evrope“. Rad mreže je baziran na preporukama regionalne studije o poziciji žena u policijskim službama Jugoistočne Evrope iz 2009. godine.

Četvrti godišnji sastanak Mreže žena policajaca u Jugoistočnoj Evropi (WPON) je održan od 3-5 decembra 2013 godine. Tokom četvrtog godišnjeg sastanka razmijenjena su mišljenja i iskustva o pitanjima rodne ravnopravnosti, predstavljanje kandidata za izbor novog Izvršnog odbora, rasprava o izmjenama i dopunama zadataka Izvršnog odbora i glasanje o tome.

Takođe razmotrena je implementacija godišnjeg plana za 2013. godinu i usvojen je godišnji plan za 2014 godinu.

Status mjere: Realizovano

8. Međunarodna politika i saradnja

Strateški cilj: Integracija politike rodne ravnopravnosti u sve međunarodne procese i odnose

8.1. Podignuta svijest među ženama i široj javnosti o osnovnim pravima žena koja proizlaze iz UN i EU pravnih dokumenata kao i nacionalnog zakonodavstva

8.1.1. Redovno informisati javnost o međunarodnim obavezama iz oblasti zaštite ljudskih prava žena, naročito UN i EU

Nosioci aktivnosti: MLJMP – ORR u saradnji sa: MVPEI, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, međunarodnim organizacijama, medijima

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Izvještaj za CEDAW Komitet

Status mjere: realizovano

8.1.3. Organizovati javne debate na fakultetima o međunarodnim obavezama iz oblasti zaštite ljudskih prava žena

Nosioci aktivnosti: MLJMP – ORR u saradnji sa: Ministarstvom prosvjete, visokoškolskim ustanovama, Ministarstvom vanjskih poslova i evropskih integracija

Vremenski okvir: III 2013 – II kvartal 2014.

Predstavnice ČŽP su održali niz predavanja i panel diskusija na temu ženskih prava i rodne ravnopravnosti: predavanje o feminizmu i ženskoj kreativnosti, na poziv studenata Fakulteta političkih nauka, predavanja za studente Škole demokratije u organizaciji Centra za građansko obrazovanje; nastava za aktiviste romskih organizacija; predavanja za članove/ice opštinskih Odbora za rodnu ravnopravnost i niz panel diskusija za građane u organizaciji Američkog kutka, OEBS-a, Odjeljenja za rodnu ravnopravnost i nevladinih organizacija, predavanja o rodno zasnovanom nasilju za predstavnike/ce pravosuđa, policije, Centara za socijalni rad, predstavnike/ce Vojske Crne Gore, itd.

Status mjere: Realizovano

8.2. Uključivanje evropskih standarda rodne ravnopravnosti u nacionalno zakonodavstvo i integracija rodne ravnopravnosti u proces pregovora o pristupanju EU

8.2.1. Uraditi analizu usklađenosti domaćih propisa sa pravnom tekovinom EU iz oblasti rodne ravnopravnosti

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: MVPEI, ministarstvima i organima državne uprave, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

8.2.2. Pratiti integrisanost pitanja rodne ravnopravnosti kroz sva poglavlja o pristupanju EU

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: MVPEI, ministarstvima i organima državne uprave, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Predstavnici ORR uključeni su u radne grupe za pregovaračka poglavlja 19 (Socijalna politika i zapošljavanje) i 23 (Pravosuđe i temeljna prava) i na ovaj način kroz skrininge prate uključivanje evropskih standarda rodne ravnopravnosti u nacionalno zakonodavstvo kao i integraciju rodne ravnopravnosti u proces pregovora o pristupanju EU. Na ovaj način vrši se i analiza usklađenosti domaćih propisa sa pravnom tekovinom EU iz oblasti rodne ravnopravnosti. Aktivnosti koje se odnose na usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU za poglavlje 19 su u toku. Očekuje se dostavljanje konačnog izvještaja sa bilateralnog sastanka za poglavlje 19 koji bi trebao da prikaže stepen usklađenosti zakonodavstva u dijelu koji se odnosi na rodnu ravnopravnost.

NVO „Centar za ženska prava“ jedna je od članica organizacije i tima Koalicije NVO za praćenje pregovora sa Evropskom unijom - Poglavlje 23, zadužena za kreiranje i uređivanje dijela Izveštaja Koalicije koji se odnosi na prava žena i rodnu ravnopravnost. Do sada, realizovan je niz preporuka iz ove oblasti, što je predstavljeno javnosti na dvije a konferenciji za novinare u maju 2013. Izvještaj pruža procjenu dostignuća Crne Gore u skladu sa najnovijim Izveštajem Evropske komisije (oktobar 2012) i takođe je dostavljen crnogorskoj Vladi, relevantnim institucijama i Evropskoj komisiji (EK).

Status mjere: Realizovano

8.2.3. Voditi računa o balansiranoj zastupljenosti žena i muškaraca u pregovaračkim timovima

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: MVPEI, ministarstvima i organima državne uprave, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Status mjere: Djelimično realizovano

8.3. Povećano znanje i svijest o primjeni Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Opcionom Protokolu

8.3.1. Redovno informisati javnost o CEDAW i OP i njihovoj primjeni

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: ministarstvima i organima državne uprave, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, medijima, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Usvojen CEDAW Izvještaj.⁷

⁷ www.minmanj.gov.me

Izvršna direktorica CŽP je bila predstavica 11 crnogorskih nevladinih organizacija koje su predstavile prvi Alternativni izveštaj CEDAWKomitetu UN u oktobru 2011. Komitet je dostavio svoje konačne zaključke crnogorskoj Vladi u novembru 2011, pa je CŽP tim, u saradnji sa drugim ženskim NVO, nastavio da prati njihovo sprovođenje.

Status mjere: Realizovano

8.3.2. Održavati redovne sastanke sa sudijama i advokatima na temu direktne primjene CEDAW u praksi

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: pravosuđem, Advokatskom komorom, Centrom za edukaciju nosilaca pravosudnih funkcija

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

8.4. Unaprijeđena saradnja sa institucionalnim mehanizmima u državama regiona

8.4.1. Održavati redovne sastanke regionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: MVPEI, državama regiona, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Regionalna saradnja sa mehanizmima za rodnu ravnopravnost se kontinuirano ostvaruje, kroz redovnu komunikaciju i učestvovanjem na regionalnim skupovima na različite teme koje se tiču rodne ravnopravnosti.

Status mjere: Realizovano

8.4.2. Učestvovati na regionalnim i međunarodnim skupovima od značaja za rodnu ravnopravnost

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: MVPEI, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, državama regiona, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Kontinuirano

Predstavnic/e Odjeljenja za rodnu ravnopravnost, u izvještajnom periodu, učestvovali/e su na sljedećim regionalnim skupovima: Konferencija Savjeta Evrope „Slika/predstavljanje žene u medijima“ koja je održana u Amsterdamu u periodu od 4-5. jula 2013. god. ; Na Korčuli je 29 - 31. avgusta 2013. godine održana II Korčulanska škola u organizaciji Mreže za rodna pitanja Centralno-Istočne Evrope i Centra za nove inicijative iz Zagreba, uz finansijsku podršku Olof Palme International Centra. Ovogodišnja tema sastanka je bila „Usklađivanje privatnog i profesionalnog života – Izazovi i mogućnosti, najbolje prakse i politike“. Međunarodna konferencija „Osnaživanje žena i civilno društvo mediterana“ održana u Sarajevu od 8-10. novembra; Međunarodni skup o sprovođenju kriterijuma Evropske unije za rodnu ravnopravnost održan u Podgorici 27 i 28. novembra 2013 u organizaciji ORR u saradnji sa EU TAIEX. Predstavica ORR je zajedno sa još četiri predstavnika/ce iz organa državne uprave Crne Gore, bila polaznica, zajedno sa državnim službenicima/cama iz Hrvatske, BiH, Makedonije i Srbije, petodnevne *Regionalne škole rodne ravnopravnosti*, od 11. do 15. decembra 2013. godine, koja je održana u organizaciji Uprave za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike Republike Srbije, Vlade Švedske i IMG(international Management Group).

Međunarodna konferencija – „Izazovi pred globalnom političkom ekonomijom“ održana je u Budvi od 27. septembra do 1. oktobra, u organizaciji Crnogorskog udruženja studenata političkih nauka (MAPSS) u saradnji sa Međunarodnim udruženjem studenata političkih nauka (IAPSS). U okviru konferencije održana je Debata pod nazivom „Jednaka prava žena i muškaraca na tržištu rada“ koju je moderirala načelnica Odjeljenja za rodnu ravnopravnost.

Status mjere: Realizovano

8.4.3. Organizovati studijske posjete za zaposlene u mehanizmima za rodnu ravnopravnost na specifične teme od značaja za postizanje rodne ravnopravnosti u regionu

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, državama regiona, međunarodnim organizacijama

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

9. Institucionalni mehanizmi za kreiranje i sprovođenje politika rodne ravnopravnosti

Strateški cilj: Stvaranje održivih mehanizama za postizanje rodne ravnopravnosti

9.1. Jačanje mehanizama za primjenu rodne ravnopravnosti na nacionalnom nivou i unaprjeđenje njihovog koordiniranog djelovanja

9.1.1. Formirati Komisiju za praćenje implementacije politika rodne ravnopravnosti

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: ministarstvima i organima uprave

Vremenski okvir: I kvartal 2013.

U cilju adekvatne primjene i nadzora nad sprovođenjem i evaluacijom PAPRR-a, Vlada Crne Gore je Zaključkom broj 06-84/3 od 31. januara 2013. godine zadužila Ministarstvo za ljudska i manjinska prava da obrazuje Komisiju za praćenje sprovođenja Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti, na interresorskoj osnovi.

Na osnovu člana 14 Uredbe o načinu i postupku ostvarivanja saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija („Službeni list CG“ br. 07/12), Ministar za ljudska i manjinska prava donio je Odluku o izboru kandidata/kinja koji/e su predloženi/e za člana/icu Komisije za praćenje sprovođenja Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti za period 2013-2017.

Status mjere: Realizovano

9.1.2. Održavati redovne sastanke sa koordinatorima/kama za pitanja rodne ravnopravnosti u državnim organima

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: koordinatorima za pitanja rodne ravnopravnosti u ministarstvima i državnim organima

Vremenski okvir: Tri sastanka godišnje

Shodno Zakonu o rodnoj ravnopravnosti, sva ministarstva i organi uprave su odredili službenike/ce, koji obavljaju poslove koordinatora/ki aktivnosti u vezi pitanja rodne ravnopravnosti iz svoje nadležnosti i učestvuju u pripremi i sprovođenju Plana aktivnosti. Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti ostvaruje redovnu saradnju sa pomenutim koordinatorima/kama na orodnjavanju politika Vlade. Koordinator/ke

učestvuju u svim obukama o rodnoj ravnopravnosti koje organizuje Odjeljenje za rodnu ravnopravnost.

Status mjere: Realizovano

9.1.4. Organizovati seminare za koordinatorke/ke u cilju jačanja kapaciteta za primjenu rodne ravnopravnosti u svakodnevnom radu

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR), Uprava za kadrove u saradnji sa: ministarstvima i organima uprave

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

9.2. Osnovani novi i osnaženi postojeći mehanizmi za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou

9.2.2. Pružanje kontinuirane podrške opštinama sa kojima je uspostavljena saradnja na izradi i implementaciji lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: opštinama i OEBS-om

Vremenski okvir: Kontinuirano

MLJMP (ORR) u saradnji sa OEBS-om pruža kontinuiranu podršku opštinama sa kojima je uspostavljena saradnja na izradi i implementaciji lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost. U oktobru 2013. godine opština Cetinje usvojila je LAP. Opštini Kotor je pružena podrška za štampanje LAP-a za postizanje rodne ravnopravnosti. Opštini Tivat pružena je stručna podrška u finalizaciji LAP-a za postizanje rodne ravnopravnosti. Takođe, opštini Berane biće pružena pomoć pri izradi LAP-a za postizanje rodne ravnopravnosti i očekuje se da e isti biti usvojen tokom 2014. Godine. Takođe, osnovane su Kancelarije za rodnu ravnopravnost u opštinama: Nikšić, Cetinje, Pljevlja i Bijelo Polje.

9.3. Osnaženi kapaciteti Odjeljenja za rodnu ravnopravnost za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti

9.3.1. Kadrovski ojačati Odjeljenje za rodnu ravnopravnost

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa Ministarstvom finansija

Vremenski okvir: kontinuirano

Prema Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava u Odjeljenju za poslove rodne ravnopravnosti je predviđeno upošljavanje 4 osobe. Trenutno u Odjeljenju nema stalno zaposlenih osoba. Rapisan je interni oglas za načelnika/cu i savjetnika/cu.

Status mjere: Nije realizovano

9.3.2. Finansijski ojačati Odjeljenje za rodnu ravnopravnost

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Ministarstvom finansija

Vremenski okvir: kontinuirano

Status mjere: Nije realizovano

9.4. Osnaženi kapaciteti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za djelovanje po pritužbama za diskriminaciju po osnovu pola

9.4.1. Redovni sastanci Odjeljenja za rodnu ravnopravnost sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda

Vremenski okvir: Dva godišnje

Status mjere: Nije realizovano

9.4.2. Organizovati doedukaciju zaposlenih u kancelariji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda o primjeni međunarodnih i domaćih instrumenata zaštite od rodne diskriminacije

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Zaštitnikom ljudskih prav i sloboda

Vremenski okvir: Jednom godišnje

Status mjere: Nije realizovano

9.5. Poboljšana saradnja sa nevladinim organizacijama

9.5.1. Redovno održavati sastanke Foruma za dijalog sa predstavnicima civilnog društva

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, civilnim sektorom, medijima

Vremenski okvir: Tri puta godišnje

U cilju unapređenja saradnje sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima rodne ravnopravnosti tokom izvještajnog perioda nastavljani su susreti Foruma za dijalog sa organizacijama civilnog društva iz oblasti rodne ravnopravnosti. Tako je 21. 02. 2013. godine u Hotelu Podgorica organizovan *XI Forum za dijalog sa predstavnicama civilnog društva*.

Status mjere: Realizovano

9.5.2. Organizovanje zajedničkih aktivnosti u cilju pune primjene PAPRR

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: NVO-ima

Vremenski okvir: Dva puta godišnje

Status mjere: Nije realizovano

9.6. Uvesti upravljanje budžetskim sredstvima prema polu

9.6.2. Organizovati edukacije za rodno osjetljivo upravljanje budžetskim sredstvima

Nosioci aktivnosti: MLJMP (ORR) u saradnji sa: ministarstvima i organima državne uprave, Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, opštinama, nevladinim organizacijama

Vremenski okvir: Dvije godišnje

ORR u cilju uvođenja upravljanja budžetskim sredstvima prema polu, organizovalo je seminar o rodnom budžetiranju za zaposlene u opštini Budva (16 učesnika/ca).⁸

Status mjere: Realizovano

⁸ Aktivnost iz projekta „Jačanje socio-ekonomskih prava žena“ koji je podržan od strane UN WOMEN

REZIME

Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) profilisan je tako da se idejno, politički i pravno uklapa u sistem Crne Gore. Osnovna ideja kojom je PAPRR protkan je ideja uravnoteženog i stabilnog razvoja Crne Gore sa ciljem priključivanja evropskim integracijama. PAPRR se donosi za period od četiri godine i to za oblasti definisane Pekinškom deklaracijom i Planom za akciju. Od 12 kritičnih oblasti u kojima je najizraženija rodna neravnopravnost u Pekinškoj deklaraciji, Crna Gora se opredijelila za devet oblasti u kojima namjerava u narednom vremenskom periodu da djeluje u cilju postizanja rodne ravnopravnosti. PAPRR je izdvojio oblasti:

- *Unaprjeđenje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti,*
- *rodno osjetljivo vaspitanje i obrazovanje,*
- *rodna ravnopravnost u ekonomiji,*
- *rodno osjetljiva zdravstvena zaštita,*
- *rodno zasnovano nasilje,*
- *mediji i kultura,*
- *ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu,*
- *međunarodna politika i saradnja i*
- *institucionalni mehanizmi za primjenu rodne ravnopravnosti.*

U svakom području je određen strateški cilj, ciljevi, kao i mjere koje treba preduzeti. Određeni su i nosioci odgovornosti, partneri i vremenski period realizacije.

Većina mjera iz PAPRR-a inkorporirana su u AP 23 za pregovaračko poglavlje Pravosuđe i temeljna prava, što predstavlja dodatni imperativ za nosioce aktivnosti da odgovorno i sa punim kapacitetima, kako zakonskim tako i institucionalnim, pristupe realizaciji planiranih aktivnosti i time odgovore strateškim ciljevima koji su postavljeni ovim planom.

Izveštaj sadrži rezultate sprovedenih mjera. Zasnovan je na izvještajima o preduzetim mjerama koje su dostavila ministarstva/organi državne uprave: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Uprava policije, Zavod za zapošljavanje, Ministarstvo ekonomije kroz Direkciju za mala i srednja preduzeća, pravosudni organi, kao i aktivnostima koje je realizovalo Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava i aktivnostima civilnog društva. Aktivnosti su realizovane iz budžetskih sredstava nosioca aktivnosti, kao i iz donacija.

Izveštaj je pokazao da, od predviđenih aktivnosti iz Programa sprovođenja PAPRR-a za prošlu godinu, **73 aktivnosti su realizovane**, dok *19 mjera su djelimično realizovane ili je njihova realizacija u toku* (s obzirom da je za njihovu realizaciju vremenski okvir od dvije godine- 2013 i 2014 u skladu sa Programom sprovođenja PAPRR-a, pa se njihova realizacija nastavlja i u 2014). Od ukupno 157 koliko je Program za sprovođenje PAPRR-a predvidio za realizaciju u 2013, među kojima je i određen broj aktivnosti koje treba u kontinuitetu sprovoditi u roku od dvije godine, **broj realizovanih i djelimično**

realizovanih mjera iz ovog Izvještaja je značajan i nije zanemarljiv, tim prije što je Plan veoma zahtjevan i sveobuhvatan, pogotovo kada se posmatra sa aspekta oblasti u kojima treba djelovati da bi opravdao svrhu donošenja. Dakle, izraženo u procentima više od 60% aktivnosti je realizovano, što svakako predstavlja veoma dobar rezultat.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, organizovalo je 27. februara 2014. godine, II sastanak Komisije za praćenje i sprovođenje Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori za period 2013-2017. godine, na kojem je razmotren Nacrt Izvještaja o sprovođenju PAPRR-a za 2013. godinu. Članovi/ice Komisije su se saglasili/e da Izvještaj sadrži podatke koji prikazuju ono što je ostvareno u primjeni PAPRR-a, te da isti može biti upućen Vladi na razmatranje i usvajanje.

PREDLOG ZAKLJUČAKA:

1. Vlada Crne Gore, na sjednici od _____ 2014. godine, razmotrila je i usvojila ***Izvještaj o sprovođenju Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (2013-2017) za 2013. godinu.***
2. Zadužuju se nosioci aktivnosti - ministarstva/organi državne uprave da u okvirima svojih nadležnosti nastave da aktivno sprovedu politiku rodne ravnopravnosti, kao i da obezbijede uslove za realizaciju aktivnosti predviđenih Planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti za 2014. godinu.
3. Zadužuju se nosioci aktivnosti da, shodno Planu aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti, opredijele sredstva za realizaciju obaveza iz PAPRR-a za 2014. godinu.